

**MENŲ IR UGDYMO FAKULTETO
MENŲ AKADEMIJOS**

Rūta Jurgaitytė

**ASMENS SAVISAUGOS ATSPINDYS DRABUŽIŲ
KOLEKCIJOJE „PAKELTI SKYDAI“**

Profesinio bakalauro baigiamasis darbas

Mados dizaino studijų programos
valstybinis kodas 6531PX022
Dizaino studijų kryptis

Kūrybinės dalies vadovė: lekt. Milda Jankuvienė

Tiriamosios dalies vadovė: doc. dr. Miglė Munderzbakaitė

Konsultantė: lekt. Stella Justina Kasperavičienė

Kaunas, 2025

TURINYS

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	4
SĄVOKOS	6
SANTRAUKA	8
SUMMARY	10
ĮVADAS.....	12
1. SAVISAUGA GAMTOJE VISUOMENĖJE IR MENE	14
1.1. Savisaugos gamtoje pavyzdžiai	14
1.2.1. Stora oda	15
1.2.2. Kiautai.....	16
1.2. Savisauga istorijos kontekste.....	17
1.3. Savisaugos samprata visuomenėje.....	21
1.4. Savisauga mene	24
1.5. Savisaugos temos analizė madoje.....	29
2. KOKYBINIS TYRIMAS.....	31
2.1. Interviu su Mariumi Čepaičiu.....	31
2.2. Interviu su Marne Pitts.....	32
2.3. Kokybinio tyrimo išvados	34
3. KŪRYBINĖ DALIS	35
3.1. Drabužių kolekcijos „Pakelti skydai“ kūrybinės idėjos.....	35
3.2. Kolekcijos vartotojo portretas.....	36
3.3. Kolekcijos meninių eskizų paieškos.....	36
4. TECHNOLOGINĖ DALIS	39
4.1. Technologiniai, gamybiniai sprendimai, mašinos ir medžiagos.....	39
4.1.1 Technologiniai, gamybos sprendimai.....	39
4.2.1. Mašinos, medžiagos ir kiti procesai.....	40
4.2. Modelių specifikacijos ir aprašai	42
4.2.1. Modelis Nr. 1	42
4.2.2. Modelis Nr. 2	43
4.2.3. Modelis Nr. 3	45
4.2.4. Modelis Nr. 4.....	46
4.2.5. Modelis Nr. 5	47
5. EKONOMINĖ DALIS.....	49
6. KOLEKCIJOS FOTOSESIJA	50

IŠVADOS.....	51
LITERATŪRA IR KITI INFORMACIJOS ŠALTINIAI.....	53
PRIEDAI	58
1 priedas. Interviu Atsakymai Mariaus Čepaičio	59
2 priedas. Interviu Atsakymai Marnės Pitts	61
3 priedas. Ekonominės dalies slaičiavimai	64
4 priedas. Kolekcijos „Pakelti skydai“ Fotosesija	66
5 priedas. Informantų sutikimai.....	73

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

LENTELĖS

1.3.1.1 lentelė. Nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje dalies dinamika 2014-2019 m. (Purvaneckienė, 2019).....	21
4.1.2.1 lentelė. Modeliams naudojamos pagrindinės ir pagalbinės medžiagos, furnitūra ..	40
4.1.2.2 lentelė. Įranga naudojama kolekcijai įgyvendinti	41
4.2.1.1 lentelė. Modelio Nr. 1 lekalų brėžiniai	43
4.2.2.1 lentelė. Modelio Nr. 2 lekalų brėžiniai	44
4.2.3.1 lentelė. Modelio Nr. 3 lekalų brėžiniai	45
4.2.4.1 lentelė. Modelio Nr. 4 lekalų brėžiniai	46
4.2.5.1 lentelė. Modelio Nr. 5 lekalų brėžiniai	47
5.1 lentelė. Projekto darbų vertės apskaičiavimas	49
0.1 lentelė Modelių ruošimo išlaidos	64
0.2 lentelė Užsakovo mokamo autorinio atlyginimo apskaičiavimai	65

PAVEIKSLAI

1 pav. a – Bitėdis barsukas (Slater, 2016) ; b – Raganosio oda (Hey, 2009).....	16
2 pav. a – Trijuostis šarvuotis – Armadilas (Gill, 2012) ; b – Armadilo skeletas (Somma, 2008).....	17
3 pav. Apolo, Šviesos Dievas, Iškalba, Poezija ir Dailieji Menai su Uranija, Astronomijos Mūza (Meynier, 1798).....	18
4 pav. Vytautas Didysis. (Sidaravičius, 1996).....	19
5 pav. Rozmarija Airijoje (prieš labotomiją) (Nežinomas autorius, 1938).....	24
6 pav. a – „Savisauga“ (Pitts, 2016) ; b – „Romos užėjoje“ (Bloch, 1866).....	26
7 pav. „Sulūžusi Kolona“ (Kahlo, 1944)	27
8 pav. „Ritmas 0“ (Ambramovič, 1974)	29
9 pav. a – Kolekcija savisaugos tema (Prasad, 2022); b – oqLiq 23/24 Rudens/Žiemos kolekcija (oqLiq, 2023)	30
10 pav. Marnė Pitts (Pitts, 2013)	31
11 pav. Kolekcijos „Pakelti skydai“ inspiracijos ir nuotaikos koliažas.....	35
12 pav. Kolekcijos „Pakelti skydai“ kliento portretas	36
13 pav. Kolekcijos „Pakelti skydai“ eskizų paieškos	37
14 pav. Kolekcijos „Pakelti skydai“ pasirinkti galutiniai meniniai eskizai	38

15 pav. a – kimšimo technikos naudojimas; b – metalinių žiedelių vėrimas; c – konstravimas ir modeliavimas	39
16 pav. Modelio Nr. 1 techninis eskizas	42
17 pav. Modelio Nr. 2 techninis eskizas	44
18 pav. Modelio Nr. 3 techninis eskizas	45
19 pav. Modelio Nr. 4 techninis eskizas	46
20 pav. Modelio Nr. 5 techninis eskizas	47
21 pav. Kolekcijos „Pakelti skydai“ fotosesijos nuotraukos	50

SAVOKOS

Savisauga – 1. Savęs saugojimas nuo žalos ar mirties, ypačiai, kaip pagrindinis žmonių ir gyvūnų instinktas; 2. Elgesys, pagrįstas savybėmis ar pojūčiais, kurie įspėja žmones ar gyvūnus apsisaugoti nuo sunkumų ar pavojų. (Lietuvių kalbos žodynas, n.d.; Cambridge dictionary, n.d.).

Saviraiška – asmenybės savęs reiškimas veikla (gebėjimų, gabumų realizavimas, poreikių patenkinimas, tikslų siekimas), savęs įkūnijimas tos veiklos rezultatuose. Saviraiška neturi pabaigos: patenkinus vienus poreikius, pasiekus vienus tikslus susidaro sąlygos naujiems poreikiams ir tikslams kilti. Saviraiška yra natūralus asmenybės veiklos stimulus, bet kartais ją stabdo vidinės ir išorinės kliūtys. Vidinės kliūtis gali sukelti interiorizuoti (interiorizacija) tėvų ir kitų reikšmingų asmenų reikalavimai, nereali paties žmogaus tikslai ir idealai, hipertrofuoti nerimo, baimės, kaltės, pavydo ir kiti jausmai. (vle.lt, n.d.).

Pasitikėjimas savimi – žmogaus jautimas, supratimas, kad yra pajėgus atlikti savo uždavinius, kuriuos jam kelia gyvenimas ir kuriuos jis kelia pats sau. Pasitikėjimas savimi gali tapti asmenybės savybe. Žmogaus skatinimas save vertinti pagal realius gabumus, gebėjimus ir pagal tai reikšti pretenzijas, yra pasitikėjimo savimi puoselėjimas (vle.lt, n.d.).

Socialinės normos – elgsenos taisyklės, kuriomis vadovaujasi tam tikra žmonių grupė ir kurios koordinuoja žmonių socialinę sąveiką.

Interiorizacija – (lot. interior – vidinis), psichikos (vidinio plano, vidinių struktūrų) formavimasis perimant išorines veiklos struktūras; psichinių reiškinių turinio formavimasis. Vyksta vaikystėje (vle.lt, n.d.).

Grandeliniai šarvai – maži metaliniai žiedai sujungti kartu, tam jog atrodytų kaip medžiaga. Buvo naudojama praeityje besikaunant apginti kareivio kūną nuo sužeidimų (Cambridge dictionary, n.d.).

Supresija – (lot. suppressus – prislopintas) kuomet slopinami jausmai ar reakcijos, ir jos neparodomos net jeigu to patys nenorime (Collins dictionary, n.d.).

Armadilas – Centrinėje ir Pietų Amerikoje gyvenančių žinduolių, kurių kūnas apaugęs raginėmis plokštelėmis, rūšis. (Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas, 2016)

Vasalas – (lot. vassalus < vassus – tarnas), vidurinių amžių feodolas, asmeniškai priklausomas nuo galingesnio feodalo (senjoro). Už gautą žemės valdą vasalas privalėjo senjorui atlikti karo ir kitas prievoles (vle.lt, n.d.).

Indikatorius – (lot. indicator – rodytojas), ekonominis statistinis rodiklis, apibūdinantis buvusių, esamų ir būsimų pokyčius. Indikatoriaus sąvoka yra platesnė už ekonominio statistinio rodiklio įprastą prasmę sąvoką, kadangi atskleidžia išoriškai nematomus socialinius ekonominius

reiškinius ar procesus, besiformuojančią ekonominę situaciją, ūkio konjunktūrinės raidos bruožus ir kita (vle.lt, n.d.).

Feodas – feodalizmo laikais – privilegijuotojo luomo atstovas, feodo valdytojas (vle.lt, n.d.).

Performansas – postmodernistinio meno rūšis: įvairios trukmės konceptualus veiksmas – vieno ar kelių dalyvių pasirodymas pagal iš anksto sukurtą scenarijų (publika į performansą neįtraukiama). Tuo skiriasi nuo spontaniško hepeningo, kur dailininkas yra tik vyksmo iniciatorius.

Seksualizavimas – seksualumo ypatybių suteikimas kam nors. (Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas 2014).

Dehumanizacija – (de- + humanizacija) – humanizmo, žmoniškumo, žmogaus savybių nykimas (Lietuvių žodynas n.d.).

Intencija – (lot. intentio), ketinimas, tikslas, veiklos motyvas (vle.lt, n.d.).

Aspektas – (lot. aspectus – žvilgsnis; išvaizda), atžvilgis, kuriuo nagrinėjamas koks nors dalykas, reiškinys, sąvoka (vle.lt, n.d.).

Brendas – prekės ar paslaugos skiriamasis ženklas (pavadinimas, dizainas, simbolis ir pan.) ir jo atspindys vartotojo sąmonėje (Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas 2011 – 2016)

SANTRAUKA

Rūta Jurgaitytė. Asmens savisaugos atspindys drabužių kolekcijoje „Pakelti skydai“.
Profesinis bakalauro baigiamasis darbas. Kūrybinės dalies vadovė lekt. Indrė Spitrytė,
tiriamosios dalies vadovė doc. dr. Miglė Munderzbakaitė, technologinės dalies konsultantė:
lekt. Stella Justina Kasperavičienė. Kauno kolegijos menų ir ugdymo fakultetas, mados dizaino
studijų programa.

Baigiamajame darbe pristatoma drabužių kolekcija „Pakelti skydai“, kurios kūrybinė idėja remiasi savisaugos tema, susitelkiant į tai, kaip apranga gali tapti priemone apsaugoti save nuo smerkiančių nuomonių. Darbe analizuojama, kaip apranga gali būti ne tik saviraiškos priemonė, bet ir padėti sukurti ar atkurti asmeninį saugumą bei stiprinti pasitikėjimą savimi. Tema aktuali tuo, kad šiuolaikinėje visuomenėje asmens saviraiškai dažnai kyla grėsmė dėl socialinių normų ar nesutampančių su asmens požiūriu į gyvenimo tikslą artimųjų lūkesčių, tad svarbu analizuoti, kaip apranga gali tapti ne tik grožio, bet ir psichologinio ar netgi fizinio saugumo įrankiu. Darbe analizuojama savisaugos svarba gamtoje, istorijoje ir mene, kaip ši skirtingais atvejais buvo naudinga. Šio darbo tikslas: atlikus literatūros bei meno kūrinių analizę atskleisti kaip mada gali būti daugiau nei apranga, bet ir suteikti saugumo jausmą, tuo pačiu sukurti drabužių kolekciją „Pakelti skydai“, kuri reprezentuotų šią temą. Darbo uždaviniai: Apžvelgti kokie yra savisaugos pavyzdžiai gamtoje, visuomenėje, istorijoje ir mene; pateikti pavyzdžius dizainerių kurie analizuoja savisaugos temą madoje; atlikti kokybinį tyrimą – interviu, kuris padėtų išsiaiškinti asmenų nuomonę apie savisaugos temą ; sukurti ir pasiūti drabužių kolekciją „Pakelti skydai“ kuri atskleistų savisaugos temą. Darbo metodai: Atliekama literatūros ir meno šaltinių analizė ir kokybinis tyrimas tam kad išsiaiškinti asmenų patirtis su savisauga. Teorinėje darbo dalyje analizuojama savisaugos tema gamtoje, istorijoje, visuomenėje mene ir madoje, pateikiami pavyzdžiai iš kurių semtasi inspiracijos kuriant kolekciją. Analitinėje darbo dalyje „Kokybinis tyrimas“ analizuojama su kokiomis savisaugos rūšimis yra susidūrę informantai bei pateikiama jų nuomonė apie savisaugos temos atskleidimą drabužių dizaine. Kūrybinėje dalyje aptariamos idėjos, nuotaikos koliažas, vartotojo portretas ir kolekcijos meninių eskizų paieškos bei pasirinkti galutiniai meniniai eskizai. Technologinėje darbo dalyje pateikiami technologiniai, gamybiniai ir kūrybiniai kolekcijos „Pakelti skydai“ sprendimai, norodoma kokios buvo naudojamos medžiagos, mašinos kolekcijos siuvimui ir technikos pateikiami modelių aprašai ir šių specifikacijos. Ekonominėje dalyje pateikiamas projekto darbų vertės apskaičiavimas. Galiausiai aptariami fotosesijos idėjos ir makiažo bei lokacijos sprendimai.

Darbo rezultatai: išsikelti tikslai ir uždaviniai buvo įgyvendinti, atlikta apklausa ir literatūros bei meno analizė, sukurta „Pakelti skydai“ kolekcija kuri buvo išpildyta pagal temą. Kokybinis tyrimas atskleidė jog nesvarbu kokie skirtingi žmonės bebūtų, visi susiduria su panašiomis savisaugos

problemomis. Ekonominėje dalyje atlikti apskaičiavimai nurodė jog projekto pardavimo užsakovui kaina yra 4558,64eur.

Darbą sudaro 74 puslapiai, 11 lentelių, 21 paveikslas, 68 literatūros ir kiti informacijos šaltiniai, 12 paveikslų šaltinių 5 priedai.

SUMMARY

Rūta Jurgaitytė. Reflection of an Individuals Self-Preservation in the Clothing Collection “Shields Up“. Professional Bachelor's Thesis. Supervisor of the creative part lecturer Milda, supervisor of the research part associate prof. Dr. Miglė Munderzbakaitė, consultant of the technological part: lecturer Stella Justina Kasperavičienė. Kauno kolegija, Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Fashion Design.

The work presents the clothing collection “Shields Up” inspired by the theme of self-preservation, exploring how clothing can serve as a means of protecting oneself from judgmental opinions. The work analyzes the relevance of self-preservation in today's society, where self-expression is often threatened by societal norms and expectations. This theme is significant as it seeks to demonstrate how clothing can function as a tool for psychological and physical security, as well as a way to boost self-confidence. The thesis analyzes the importance of self-preservation in nature, history, and art, exploring how it has been beneficial in various contexts. The aim of this thesis is to reveal, through the analysis of literature and art, how fashion can be more than just clothing by providing a sense of security. Additionally, it aims to create a clothing collection, “Shields Up” that represents this theme. The objectives of the thesis are to review examples of self-preservation in nature, society, history, and art; to present examples of designers who explore the theme of self-preservation in fashion; to conduct a qualitative study in the form of interviews to understand people's opinions on the topic of self-preservation; and to design and produce the clothing collection “Shields Up” which reflects the theme of self-preservation. The methods of the thesis include the analysis of literature and art sources, as well as a qualitative study, to explore individuals' experiences with self-preservation. The theoretical part of the thesis analyzes the theme of self-preservation in nature, history, society, art, and fashion, providing examples that served as inspiration for creating the collection. The analytical part, titled “Qualitative Research,” examines the types of self-preservation experiences the informants have encountered and presents their opinions on how the theme of self-preservation can be expressed in clothing design. The creative part discusses ideas, mood boards, a user profile, exploratory sketches for the collection, and the selection of final artistic sketches. The technological part presents the results of technological choices and production for the “Shields Up” collection. It specifies the materials, machines, and techniques used for sewing the collection and includes descriptions and specifications of the models. The economic part provides a calculation of the project's value. Finally, ideas for the photoshoot are discussed, including decisions about makeup and location.

The conclusions: results show that the goals and objectives were achieved. The survey, along with literature and art analysis, was completed. The “Shields Up” collection was designed and made

according to the theme. The qualitative study revealed that, despite individuals' differences, everyone encounters similar self-preservation challenges. The economic part indicated, after calculations, that the project's sale projects price for a client would be 4558,64 eur.

The work consists of 74 pages, 11 tables, 21 picture, 68 references and sources of information, appendices.

ĮVADAS

Šiame baigiamajame darbe analizuojama kaip apranga gali būti siejama su asmens savisauga ir stiprybės išraiška. Taip pat apžvelgiama, kaip ji gali padėti apsisaugoti nuo aplinkinių kritikos. Darbe remiamasi gamtos pavyzdžiais, istoriniais faktais, visuomenės įvykiais ir meno kūriniais. Nesuvokdami to, visi naudoja savisaugos įgūdžius kasdieną (Elizabeth Perry, 2023). Kartais kaupiamės emocijas, nes manome jog išsipasakodami aprkrautume kitus, juos norime apsaugoti nuo nereikalingo rūpesčio, tačiau taip jaučiamės neišklausyti arba sutinkame žmonių kurie priverčia mus jaustis jog negalima pasitikėti kitais ir jie priverčia mus užsisklęsti savo šarvuose kas mus verčia jaustis sužalotais. Žmogaus psichika ginasi nuo būto, esamo ir būsimo skausmo ir kartais ši gynyba daro žmogų keistą (Vakarų Ekspresas, 2022). Artimųjų smerkimas ir kritika dėl vienu ar kitu priežasčių yra itin opi problema Lietuvoje ir ne tik. Ši problema itin būdinga post-sovietinėms valstybėms ar tiesiog šeimoms kuriose būna skatinama tik tam tikri charakterio bruožai (pvz.: stropumas, darbštumas, rūpestingumas) ar tam tikri darbai o visi kiti bruožai (kaip kūrybiškumas, išradingumas, išskirtinumas) nubraukiami kaip nereikalingi kas nuo vaikystės formuoja tam tikrą neigiamą vaiko interiorizaciją ir neigiamą požiūrį į kūrybiškumą ir meno procesą. Turėti kažką kas padėtų viską atlaikyti užuot kovojus ar ginčijusis, nepaverčia mūsų silpnais, bet padaro didesniu žmogumi (Vanessa Martinez, 2018). Tam turime meną. Menas padeda mums atskleisti užgniaužtas emocijas ir padeda jas išsireikšti. Net kuomet patys jaučiame jog nenorime atsiskleisti kritikams, menas, kaip pavyzdžiui apranga, padeda parodyti kaip jaučiamės, padeda labiau pasijausti savimi net tuomet kai tas „aš“ yra nepriimtas tam tikroje auditorijoje, leidžia turėti tam tikrą apsauginį skydą ir nepamesti to kas mes esame iš tiesų.

Darbo aktualumas. Savisauga yra natūralus biologinis instinktas, leidžiantis apsisaugoti ne tik nuo fizinės žalos, bet ir nuo psichologinių sukrėtimų, su kuriais žmonės susiduria kasdien. Šiandien, kai fiziniai pavojai pasitaiko rečiau, psichologinės traumos ir emocinis diskomfortas vis dar išlieka aktualia problema. Aplinkinių nuomonės spaudimas, nesutampančios vertybės ar asmens kritika gali sukelti poreikį gintis, užsidaryti savyje arba ieškoti būdų, kaip apsaugoti savo vidinį pasaulį. Menas, įskaitant madą, tampa svarbiu įrankiu, padedančiu žmonėms susidoroti su emocinėmis problemomis ir atgauti vidinę pusiausvyrą. Daugumai žmonių, menas yra vartai pasijausti laisvu (Vanessa Martinez, 2018) jis padeda pabėgti nuo pernelyg stiprių emocijų kurias sunku suprasti ar padeda susidoroti. Jis suteikia galimybę išreikšti sunkiai suprantamas emocijas, suvaldyti jų poveikį arba nuo jų pabėgti. Apranga kaip saviraiškos forma tampa ne tik apsaugos priemone, bet ir būdu jaustis laisvam bei kurti savo individualią tapatybę. Atsižvelgiant į šias išvagas, drabužių kolekcija „Pakelti skydai“ aktuali ne tik kaip kūrybinis projektas, bet ir kaip vizualinė priemonė, atspindinti savisaugos svarbą psichologinei gerovei, kviečianti pasvarstyti apie

vidinį pasaulį ir asmens laisvės išraišką per madiamajame darbe nagrinėjama, kaip savisauga, išreiškiama per aprangą, leidžia apsaugoti asmenį nuo aplinkinių smerkiančių nuomonių ir nesutampančių požiūrių, tuo pačiu išryškinant autentišką asmens saviraišką bei stiprinant pasitikėjimą savimi.

Darbo objektas. Savęs saugojimo analizė istorijoje, mene ir madoje ir aprangos naudojimas ne tik kaip saviraiškos tačiau ir kaip savisaugos įrankis.

Darbo tikslas. Atlikus literatūros bei meno kūrinių analizę atskleisti kaip mada gali būti daugiau nei apranga, bet ir suteikti saugumo jausmą, tuo pačiu sukurti drabužių kolekciją „Pakelti skydai“, kuri reprezentuotų šią temą.

Darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti kokie yra savisaugos pavyzdžiai gamtoje, visuomenėje, ir istorijoje.
2. Aptarti savęs saugojimo pavyzdžius mene ir išstirti kaip jie vaizduoja emocijas.
3. Atlikti kokybinį tyrimą – interviu, kuris padėtų išsiaiškinti nuomonę apie savisaugos temą perteiktą drabužių kolekcijoje ir dėl ko, kaip dažnai asmenys save saugo, kas jiems siejasi su savisauga.
4. Sukurti ir pasiūti drabužių kolekciją „Pakelti skydai“, kuri atskleistų savęs saugojimo temą, parodytų kaip apranga gali padėti parodyti kaip jaučiamės ir leidžia labiau pasijausti savimi, tarnauti kaip psichologinė apsauga.

Darbo metodai. Literatūros šaltinių analizė, darbui aktualių meno ir mados kūrinių pavyzdžių analizė; kokybinis tyrimas - interviu. Kuriant kolekciją naudojama: inspiracijų ir temos ieškojimai, eskizavimas, tinkamų perteikimui medžiagų, audinių ir furnitūros ieškojimas, galutinių ir techninių eskizų bei lekalų piešimas per „Adobe Illustrator“ programą. Drabužių konstravimas, lekalų gaminimas ir siuvimas naudojantis asmenine ir Kauno kolegijos suteiktomis siuvimo mašinomis. Metalinių žiedelių jungimo technikos ieškojimai replėmis ir galutinės jungimo technikos atradimas. Projektinės lentos ir plakatų maketavimas atliekamas pasitelkiant „Adobe Photoshop“ programos pagalba. Ekonominių skaičiavimų atlikimas.

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro turinys, lentelių ir paveikslėlių sąrašas, sąvokos, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, savisaugos gamtoje, visuomenėje ir mene aptarimas, kokybinis tyrimas – interviu, kūrybinės dalies analizavimas, technologinė darbo dalis, ekonominė dalis, kolekcijos fotosesijos įžvalgos, išvados, šaltiniai ir priedai.

1. SAVISAUGA GAMTOJE VISUOMENĖJE IR MENE

Savisauga – elgesys, pagrįstas savybėmis ar pojūčiais, kurie įspėja žmones ar gyvūnus apsisaugoti nuo sunkumų ar pavojų (Cambridge dictionary, n.d.). Tai universali praktika tiek gamtoje, tiek mene ir visuomenėje. Savęs saugojimas nuo senovės ne tik padeda fiziškai ar psichologiškai apsiginti, bet ir įvertinti kur turi būti brėžiama riba – kurią dalį savęs atiduoti kitiems, o ką pasilikti sau. Gamtoje savisauga padeda organizmams išgyventi plėšrūnus ar apsiginti nuo gamtos stichijų ar užtikrinti kieno yra tam tikra teritorija, o žmonėms, ši leidžia tobulėti ir gerinti ne tik tarpusavio santykius bet ir vystyti gynybos priemones – tiesiogine ir perkeltine prasmėmis. Tai padeda susivokti kiek tam tikram asmeniui galima ar negalima sakyti ir tinkamai pasišalinti iš nemalonių socialių situacijų bei padėjo žmonėms išrasti šarvus jog apsiginti aršioje kovoje nuo priešo. O mene savisauga tampa kūrybine priemone kuri kursto mintis ir padeda išreikšti vidinius konfliktus, emocijas ar apsisaugoti nuo psichologinių sukrėtimų sunkiais gyvenimo etapais. Savisauga tai instinktas, be kurio neapsietų nei vienas žeme vaikštantis žmogus ar kitas gamtos organizmas.

1.1. Savisaugos gamtoje pavyzdžiai

Savisauga yra naudinga ne tik šiuolaikiniui žmogui (lot. Homo sapiens). Ši naudinga ne tik gamtai, bet ir kitiems joje egzistuojantiems gyventojams. Tačiau gyvūnams ir kitiems gyviesiems savęs saugojimas yra visu 100% naudingas savigynai nuo fizinės žalos. Žmonės evoliucionavo į rafinuotas būtybes, pasižyminčias išlavintu intelektu, kuris dažnai apsaugo nuo pavojų (Meghan McMahon, 2019) „Laukiniai gyvūnai taip pat susikūrė strategijų, kurios padėtų apsisaugoti nuo grėsmių. Kai kuriems iš jų šie gynybos mechanizmai yra gyvybiškai svarbūs išlikimui laukinėje gamtoje.“. Gamtoje žvėrys privalo prisitaikyti taip jog neišvengiamai susitikus su vienos, ar kitos rūšies plėšrūnu, šis sugebėtų apsiginti, pabėgti nuo grėsmės, ar išgąsdinti savo oponentą. Šie prisitaikymo mechanizmai yra ne tik fiziškai, bet ir psichologiškai svarbūs. Gyvūnai naudoja įvairias taktikas, tokias kaip maskuotė, gynybiniai signalai ar agresijos demonstravimas. Šios strategijos leidžia gyvūnams išvengti tiesioginio susidūrimo su grėsme, išlaikant jų gyvybę ir energiją. Šiuolaikiniai žmonės taip pat naudoja panašias savisaugos taktikas, nors jos yra labiau socialinio ir psichologinio pobūdžio. Pavyzdžiui, konfliktinėse situacijose asmenys dažniau renkasi vengimo strategijas, kurios atlieka tą pačią funkciją, kaip gyvūnų bandymai išvengti plėšrūnų, bandant nesusitikti su priešišku pažystimuoju ar vengti su juo pokalbio ar argumentų nukreipiant tam tikrą temą. Vietoj fizinio pasipriešinimo žmonės naudoja intelektą ir socialinius įgūdžius – pavyzdžiui, diplomatiją ar net kūrybinius sprendimus, kaip apranga, simbolizuojanti stiprybę ar autoritetą, kuri gali atbaidyti oponentą ar sumažinti jo dominavimą.

Šie panašumai tarp žmogaus ir gamtos rodo, kad savisauga yra universali gyvybės ir gamtos išlikimo strategija. Tai ne tik natūralus biologinis procesas, bet ir giliai išsaknijęs emocinis bei socialinis instinktas, padedantis išlikti tiek pavojingose gamtinėse, tiek sudėtingesnėse socialinėse situacijose.

1.1.1 Stora oda

Dalis laukinės gyvūnijos užsiaugino storą odą leidžiančią būti atspariesniems kovose sprendžiančiose kuris bus dominuojantis vados patinas ar sprendžiant kam atiteks maistas po medžioklės. Plonesnės odos gyvūnai, kaip liūtai, kovodami dažnai patiria sunkius sužalojimus ir sunkesniais atvejais netgi nukraujuoja ar žaizdoje įsimeta stipri infekcija ir nuo to mirštama. Anaipol Bitėdis barsukas (žr.2 pav.) yra visiška to priešingybė. Šis bebaimis gyvūnas yra didžiausias kiauninių šeimos plėšrus žinduolis Afrikoje ir turi itin storą (0,64 cm), laisvą odą, pakankamai nedidelio dydžio žinduoliui, kuri leidžia jiems būti daug atsparesniems bičių įgėlimams, didelių grobuonių ir nuodingų gyvačių įkandimams ir dygliakiaulių spygliams. Šis barsukas storą odą užsiaugino savisaugos instinkto dėka, vienas pagrindinių jų maisto šaltinių yra bičių lervos, tad vis sugeliami šie žinduoliai pamažu užsiaugino storą odą kuri padeda jiems pasimaitinti be didesnių komplikacijų.

Raganosis, turintis vieną storiausių odų tarp žemės gyvūnų (2–3 cm storio), yra puikus pavyzdys, kaip gamta pritaiko organizmus savisaugai. Ši tvirta oda suteikia apsaugą ne tik nuo plėšrūnų, tokių kaip liūtų gaujos, bet ir nuo sužalojimų kovose dėl teritorijų ar patelių, taip užtikrindama rūšies išlikimą. Be to, raganosiai savo storą odą naudoja kaip natūralius „šarvus“, kurie leidžia jiems išlaikyti pranašumą prieš aplinkoje esančias grėsmes. Šis biologinis prisitaikymas ne tik saugo gyvūną fiziškai, bet ir simbolizuoja stiprybę bei nepalaužiamumą. Raganosio oda – kaip ir žmogaus apranga – yra daugiau nei tik apsauga nuo gamtos stichijų. Ši yra stiprybės, tvirtumo, atsparumo ir pasirengimo simbolis. Raganosiai savo oda saugosi nuo plėšrūnų ir konkurentų taip pat kaip žmonės naudoja aprangą, kad apsaugotų nuo įvairių nemalonių emocijų ar fizinių iššūkių.

a

b

1 pav. a – Bitėdis barsukas (Slater, 2016) ; b – Raganosio oda (Hey, 2009)

1.1.2 Kiautai

Dar vienas gyvūnijos išvystytų savisaugos įrankių yra šarvai – žvynai, kiautai. Šią gynybos priemonę žvėrys išsivystė tam jog būtų ištvermingesni kovoje, ne taip greitai susižeistų ir gynybos aspektais, jog grobuonys jų nesužalotų. Armadilai – dar kitaip žinomi kaip trijuosčiai rutuliniai šarvuočiai – yra puikus pavyzdys, kaip evoliucija sukūrė veiksmingą savisaugos mechanizmą. Šis šarvuotis ant nugaros nešiojasi jį dengiantį iš kaulinių plokščių, kurios auga jų odoje, sudarytą kiautą į kurį šis gali susisukti į rutulį (žr. 3 pav.), tam, kad apsisaugotų, jog plėšrūnas nepadarytų didelės žalos. Toks kiautas tarnauja šarvuočiu kaip skydas ar šarvai žmogui, dengiantis kūną neleidžia aštriems dantims ar nagams paliesti jo kūno ir gyvybei svarbių organų. Šis gyvūnas yra tinginių giminaitis, tad didžiąją dalį dienos miega, tačiau yra aktyvus naktį, kai susiranda maisto. Nepaisant paveldėto tinginiams būdingo ramaus gyvenimo būdo, armadilų šarvai yra nuolatinė apsauga, leidžianti jam išlikti saugiam net staigiai susidūrus su grėsme. Šis gynybos mechanizmas leidžia šarvuočiu ne tik išvengti fizinių sužeidimų, bet ir neleidžia būti užspeistam į kampa atsідūrus kritinėse situacijose, kadangi šarvai tarnauja kaip tikri šarvai ginantys gyvūną nuo nenorimos interakcijos su plėšrūnu.

Armadilų evoliucinis pritaikymas primena žmogaus istorinius sprendimus apsisaugoti, kurie viduramžiais ir buvo įkvėpti gamtos. Taip buvo sukurti metaliniai šarvai, kurie imituoja tokius gyvūnų gynybos mechanizmus kaip šarvuočių kiautai (žr. 3 pav.). Viduramžių riterių šarvai buvo sukurti tam, kad apsaugotų kūną mūšio metu – panašiai kaip gamtos gyvūnai išvystė savo natūralius šarvus kovai su plėšrūnais. Metaliniai plokšteliniai šarvai dengė kūną, apsaugodami nuo aštrių ginklų, ir tarnavo kaip žmogaus išgyvenimo įrankis, kuris buvo tiek gynybinis, tiek statuso simbolis, tiek pagalbinis mechanizmas puolant ar atsitraukiant mūšio lauke. Šarvuočio savisaugos strategija taip pat simbolizuoja atsitraukimą ir užsidarymą, kad būtų išvengta konflikto. Ši taktika, kai gyvūnas pasirūpina savo saugumu per pasyvų, bet labai efektyvų gynybos mechanizmą, turi paralelių su

žmonių elgesiu. Žmonės dažnai renkasi „užsisklęsti savyje“, kai susiduria su emociniu ar socialiniu spaudimu, ir tam tikrais atvejais šis elgesys tampa jų emocinės savisaugos mechanizmu.

a

b

2 pav. a – Trijuostis šarvuotis – Armadilas (Gill, 2012) ; b – Armadilo skeletas (Somma, 2008)

1.2. Savisauga istorijos kontekste

Senovėje savisauga buvo vienas iš esminių kasdienybės aspektų, apibrėžusių žmogaus ir visuomenės išlikimą. Natūralios grėsmės, tokios kaip plėšrūnai, ligos ar gamtos stichijos, vertė žmones nuolat ieškoti būdų apsaugoti save ir savo bendruomenę. Senovės žmonės iš gamtos mokėsi naudoti medžiagas, tokias kaip kaulai, oda ar mediena, kad sukurtų apsauginius apdarus ir ginklus, kurie suteiktų pranašumą prieš priešus ar plėšrūnus. Pirmosios savisaugos priemonės atsirado kaip tiesioginis atsakas į šias grėsmes – primityvūs įrankiai, ginklai, būstai ir net drabužiai buvo skirti praktiškumui ir savęs saugojimo tikslams. Įrankiai saugodavo žmones nuo badavimo, padėdavo lengviau pasigauti grobio ar vėliau – pažaboti žemę ir padėti užsiauginti maisto kuris nuo žmogaus nepabėgtų. Tačiau laikui einant save teko saugoti ne tik nuo bado ir gamtos bet ir nuo kitų asmenų ir šių įsitikinimų, kurie lėmė asmenų išsiskiriančių iš minios persekiojimą, atstūmimą nuo visuomenės ir tai skatino asmenis ginti savo garbę ar gerovę.

„Senovės Romoje ir Graikijoje homoseksualūs žmonės turėjo tokias pačias teises kaip ir heteroseksualai“ (Nežinomas autorius, 2023), kai kurios visuomenės grupės laikė homoseksualius asmenis neliečiamaisiais. Netgi keletas Olimpo dievų turėjo santykių su vyrais, tarp jų ir muzikos, gydymo, lankininkystės, šviesos ir poezijos dievas *Apolas* (orig. Apollo) (žr. 3 pav.), kuris turėjo ne vieną romaną su tos pačios lyties asmenimis, tarp kurių buvo ir *Hymenas* (Hymen), santuokos dievas.

Tačiau krikščionybei sklindant po pasaulį „Biblija“, bei šią knygą propaguojantys asmenys pakeitė žmonių nuomones apie netradicinę seksualinę orientaciją ir staiga homoseksualai pradėjo būti laikomi religiniais nusidėjėliais ir tapo persiakiuojami už savo nuodėmes. „Kadangi nebuvo vieningos vyriausybės ar valstybės, Katalikų bažnyčia patapo pagrindiniu valdžios šaltiniu Viduramžių

Europoje“ (Jaymie Stopforth, 2024). Viduramžių Europoje socialinės normos ir religiniai įsitikinimai buvo griežtai stebimi, o nukrypimai nuo jų dažnai sulaukdavo griežtų bausmių. Asmenys, kurių elgesys ar tapatybė neatitiko visuomenės lūkesčių buvo persekiojami ir baudžiami. Homoseksualumas buvo laikomas nuodėme ir nusikaltimu, todėl tokie asmenys dažnai slėpė savo tapatybę, siekdami išvengti represijų.

Viduramžių Bažnyčia patvirtino tik išskirtines ir reprodukuojančias santuokas, reiškiant, kad skirtingų lyčių veikla, kuri nebuvo skirta dauginimuisi, taip pat buvo laikoma nepriimtina. Tuo laikmečiu ir vėliau homoseksualūs asmenys privalėjo slapstytis ir kurti slaptas bendruomenes, siekdami išvengti represijų. Ši praktika buvo ne tik fizinės, bet ir psichologinės savisaugos išraiška. Slėpdami savo tapatybę, žmonės ieškojo būdų apsaugoti save, bei savo artimuosius nuo galimų grėsmių, tokių kaip viešos bausmės, atstūmimas nuo visuomenės ar net mirties nuosprendis. Psichologinė savisauga taip pat įgavo įvairias formas – nuo atsargaus žodžių rinkimo iki dviprasmiško kūrybos interpretavimo, leidžiančio išreikšti save užslėptai.

3 pav. Apolo, Šviesos Dievas, Iškalba, Poezija ir Dailieji Menai su Uranija, Astronomijos Mūza (Meynier, 1798)

Kaip šiais, taip ir senaisiais laikais apranga ir švara galėjo daug pasakyti apie asmenį. Ne nuostabu jog ir Viduramžiais švara ir apranga reiškė daug. Ši buvo vienas iš indikatorių parodančių asmens statusą, bei kur jis stovi socialinės hierarchijos laiptuose. Žemesnio luomo, žemės neturintys asmenys, dažnai vilkėdavo aprangą kuri būdavo namų gamybos ir dažniausiai iš nepatogių medžiagų. Vien pasigaminti aprangą, kad apsisaugoti nuo oro stichijų nebuvo lengva ir užimdavo daug laiko, tad valstiečiai pagrinde turėdavo vienerius ar keletą porų drabužių, kurie dažnai būdavo purvini nuo kasdienio darbo laukuose ar su gyvuliais. Aukštesnės klasės, žemės turintys asmenys – feodalai –

galėdavo sau leisti kartais net ir importines medžiagas, bei audinius. Dėvėdami prabangius drabužius jie išlaikydavo bei tariamai apgindavo savo savigarbą bei autoritetą tarp bendraamžių ir pavaldinių parodant per aprangą kiek šis turi turto. Aukščiausios politinės ir socialinės kartelės atstovai – kaip karaliai, kunigaikščiai, didikai – rengdavosi ekstravagantiškai (žr. 4 pav.), ilgais apsiaustais (kadangi norėdavo pasirodyti jog jiems negaila pinigų ant papildomai išleistos medžiagos kuri vilksis pagal žemę), brangiais apdarais, ryškiomis spalvomis (kaip daug violetinės ar raudonos spalvos naudojimas, kadangi šios buvo brangios išgauti) ir viskas tik tam, jog visi, kas pamatytų tą asmenį, žinotų jų aukštą ranką ir sustabdytų apkalbas, kadangi iš prastos didiko aprangos būtų galima spręsti jog šis turi problemų su pinigais ir jei valstybės valdovas rengiasi prastai, valstybės priešai gali nuspręsti užpulti šalį, kadangi sprendžiant iš valdovo aprangos šalis laikosi prastai. Rengdamiesi iš brangiausių medžiagų pagamintais drabužiais jie apgindavgo save nuo apkalbų jog „šis didikas nebe toks ir didis jeigu negali įpirkti prabangesnės aprangos“ ir taip apsaugodavo savo aukštą ranką, gerą nuomonę ir statusą tarp pavaldinių.

4 pav. Vytautas Didysis. (Sidaravičius, 1996)

Viduramžiais savisauga buvo brangi tiek fiziniame, tiek psichologiniame lygmenyje, tiek savo kaina. Gamta įkvėpė žmones kurti efektyvias apsaugos priemones, o socialinės ir politinės grėsmės skatino asmenis slėpti savo tapatybę, nuomonę ar pažiūras, siekiant išvengti persekiojimo. Amžiams bėgant, įrankiams pažengus ir grėsmėms tebesant buvo išrasti šarvai. Viduramžių šarvų kūrėjai dažnai semdavosi įkvėpimo iš gyvūnų pasaulio, siekdami suteikti kariams ne tik fizinę apsaugą, bet ir simbolinę galią bei prestižą. Šie padėjo viduramžiškam žmogui apsiginti nuo priešų mūšio lauke tapdami ne tik apsaugos priemone, tačiau tarnavo ir kaip statuso simbolis. Kai kurie

šarvai buvo kuriami atkartojant gyvūnų formas, siekiant suteikti kariui bauginančią išvaizdą ir įkvėpti priešams baimę. Pavyzdžiui, šarvai su šalmais, primenančiais liūtų ar kitų plėšrūnų galvas, simbolizavo drąsą ir jėgą. Be metalinių šarvų, kariai naudojo ir gyvūnų odą bei kailį ar iš vilnos numegztus drabužius, kas padėdavo papildomai apsaugai nuo smūgių ar gamtos stichijų kaip šaltis ir sniegas ar suteikdavo estetinio patrauklumo, bei duodavo dekoratyvų elementą. Dėvėdami šarvus, tekstuose aprašyti herojai pakylėdavo savo statusą virš paprasto žmogaus (Nežinomas autorius, 2015), be to, šarvų puošnumas atspindėjo asmens svarbą – kuo įtakingesnis ar sėkmingesnis buvo asmuo, tuo geresnės kokybės, tvirtesnius, bei labiau dekoruotus šarvus jis galėjo sau leisti, taip parodydamas savo statusą ar kilmę kitiems. Viduramžių laikotarpiu, šarvus vilkėjo visi kas tai galėjo sau leisti ir mūšio lauke, tai – kaip apsiginklavę bus kareiviai – dažnai lemdavo mūšio lemtį. Pavyzdžiui Anglijoje už pilną šarvų komplektą, ginklus ir arklių žmogus turėjo susimokėti tiek, kiek maždaug buvo vertos 18-20 karvių (Luke Reitzer, 2022), tad dažnas nepasiturintis kareivis neturėjo ne tik šarvų, bet ir gero ginklo, tad didžioji dali pėstininkų būdavo ginkluoti kirviais. Tačiau kalbant, jog savisauga viduramžiais kainavo daug, turima omenyje daugiau negu vien šarvų ir ginklų kainą. Savisauga reikalavo ne tik finansinių išlaidų, bet ir moralinio pasiryžimo. Vasalai ir kariai privalėjo laikytis garbės kodekso, kuris dažnai reikalavo stoti į pavojingas kovas dėl savo valdovo ar bendruomenės. Tai buvo ne tik fizinė, bet ir psichologinė našta – žmogus privalėjo priimti faktą, kad mūšyje gali negrižti gyvas. Tuo tarpu paprasti žmonės, neturintys šarvų ar tinkamų ginklų, dažnai buvo pėstininkai, kurių gyvybė mūšio lauke turėjo mažesnę strateginę reikšmę, tačiau jų dalyvavimas buvo būtinas siekiant išlaikyti kariuomenės gretas. Ši nelygybė parodė, kaip savisauga tapo ir privilegija, kuri buvo prieinama tik turtingesniems ir aukštesnio statuso asmenims. Tuo tarpu neturtingesni pėstininkai, apsiginklavę tik minimaliomis apsaugos priemonėmis arba be jų, rizikavo savo gyvybe be tokios pačios fizinės apsaugos. Ši nelygybė išryškina aprangos, ypač šarvų, kaip esminės savisaugos priemonės, svarbą. Viduramžių karyboje šarvai ir jų kokybė tiesiogiai veikė asmens išlikimo galimybes. Tačiau šarvai buvo daugiau nei tik fizinė apsauga – ji taip pat tarnavo kaip simbolinė ir socialinė savisaugos priemonė kadangi šiuos įpirkti, bei įpatingai gražius ir kokybiškus, galėjo ne kiekvienas.

Tad puošnūs šarvai ar išskirtiniai apdarai padėdavo ne tik apsisaugoti mūšio lauke, bet ir savisaugos priemonė padedanti užtikrinti pagarbą bei pripažinimą ne tik riterių, vasalų bet ir didikų ar kunigaikščių aplinkoje, kurioje statusas buvo svarbi išgyvenimo dalis, kur apranga padėdavo apsiginti savo socialinę padėtį visuomenėje.

1.3. Savisaugos samprata visuomenėje

Savisauga, tai vienas iš esminių žmonių instinktų – poreikis apsaugoti save ir užtikrinti išgyvenimą, šis instinktas apjungia fizinę ir psichologinę elgsenas, bei yra kertinis akmuo asmens išgyvenimui, darantis įtaką mūsų sprendimų darymui ir reakcijom į iššūkius kasdieniniame gyvenime (Conrad Lin, 2024). Savęs saugojimas gali būti ne tik fizinis, bet ir psichologinis, šiais laikais pastarasis yra dažniau reikalingas kadangi didžiąjai žmonijos daliai nebereikia aršiai kovoti su gamta ar su kitos genties asmenimis dėl maisto ir išteklių, vieninteliai išteklių dėl kurių vis dar kovoja šiandieninis pasaulis yra nafta ir kiti dideles pinigų sumas nešantys resursai. Tačiau fizinės savisaugos instinkto nereikėtų apleisti, kadangi kartais aplinka kuri dažniausiai yra asocijuojama su saugumu (namai) būna pati nesaugiausia.

Šiandienai, savisauga itin naudinga saugoti savąjį „aš“ nuo aplinkoje egzistuojančių visažinių kritikų ir maloniais apsimetančių artimųjų kurie norėdami mums gero primeta savo teisybes ir žinodami ar nežinodami mus skaudina. Tačiau nepaisant vien emocinės skriaudos Lietuvoje vis dar patiriamas smurtas ir artimoje aplinkoje. Dar labiau sukrečiantis faktas yra jog dauguma patyrusių smurtą net nesikreipia pagalbos. Remiantis docentės Giedrės Purvanckienės 2019 metais padarytu tyrimu apie Lietuvos gyventojų smurtą artimoje aplinkoje, pagalbos niekur nesikreipė net 60% nukentėjusiųjų, o į policiją kreipėsi tik 14 %. Tad kad ir kaip to dauguma benorėtų, daugumoje šeimų kelias anaipol nėra rožėmis klotas (žr.1.2.1 lentelė). Beabejo yra šeimų kuriose visi išlaiko sveikus santykius, kur egzistuoja abipusė pagarba ir supratingumas, bet net ir tokiose šeimose nutinka nesutarimų ir išsiliejimų kurie gali mus giliai įžeisti ir pravirkdyti, tad savisauga bet kokia forma yra vis dar labai aktuali ir naudinga net ir 21 amžiaus visuomenėje.

1.3.1.1 lentelė. Nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje dalies dinamika 2014-2019 m. (Purvaneckienė, 2019)

Metai	Nukentėjusių skaičius %
2014	18
2015	17
2016	29
2017	12
2018	15
2019	19

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

Savisauga turi labai svarbią rolę mūsų asmeninei psichologinei sveikatai, stiprybei ir ne tik. Ji gali būti naudojama kaip saviugdos įrankis (Katharine Chan, 2024). „*The Art of Self-Preservation*“ poemoje apie savisaugos meną rašytoja *Lela Hana* (orig. Lela Hannah n.d.) puikiai atskleidžia kaip savęs saugojimas yra vienas iš instinktų. Ji rašė „*Mano kraujas išmoko krešėti, kad aš nenukraujuočiau*“. Šiame poemos stulpelyje atspindi jog norint apsaugoti save organizmas pats sugeba prisitaikyti tam tikrose situacijose tam kad apsaugotų savo savininką.

Nuo senovės savisauga buvo reikalinga, tačiau kai kuriais atvejais tuo pačiu metu reikėdavo apsaugoti ne tik savigarbą bet ir savo gyvybę. Jeigu asmuo kažkiek išsiskira, nesvarbu ar tai būtų fizinė abnormalija ar psichologinis sutrikimas, nuo senovės dažnai šis asmuo būdavo arba nužudomas, tiriamas ir uždaromas į „beprotnamį“ bei kankinamas, arba išstremiamas iš savo gyvenamosios vietos be galimybės sugrįžti. „Buvo įprasta manyti, kad žmones, turinčius psichologinių sutrikimų ar demonstruojančius keistą elgesį, yra apšėdę demonai arba yra baudžiami Dievo ar dievų už padarytas nuodėmes. Remiantis tokia logika, šių žmonių „gydymas“ dažnai apėmė priverstinį dalyvavimą egzorcizmuose, įkalinimą arba net mirties bausmę.“ (Sonja Ann Miller, n.t.). Daugelį amžių žmonės buvo persekiojami ir baudžiami už tai kas net nebuvo jų kaltė. Artimųjų matomi kaip elgiasi neadekvačiai, ar asipasakodami artimiesiems apie savo problemas ir jiems atskleisdami savo mintis, šie sutrikimų turintys žmonės buvo nubausti už atvirumą. Tai pamatę asmenys, kurie patys suprato turintys sutrikimų, nusprendė slėpti psichologinius negalavimus bijodami jog patys bus persiakiojami ir žalojami, tačiau ne visiems pavyko tai padaryti.

Puikus šio atvejo pavyzdys buvo *Rozmari Kenedi* (orig. Rosemary Kennedy) (žr. 5 pav.), nors turėjo raidos sutrikimų ir užtruko ilgiau kol išmoko roplioti ir vaikščioti, buvo labai miela mergaitė. Pradžioje jos tėvai *Rose ir Josefas P. Kenedžiai* (Rose and Joseph P. Kennedy) teigė jog nepastebėjo jokių sutrikimų iki tol kol ji pradėjo mokintis roplioti. Tačiau tai nebuvo tik bloga sėkmė. *Rozmari* gimstant, daktaras turėjęs ją priimti vėlavo ir seselė prižiūrinti *Rose Kenedi* atsisakė kūdikį priimti be daktaro, liepė *Rose* suglausti kojas ir 2 valandas stūmė jos kūdykio kyšančią galvą atgal į motinos gimdą. Teigiama jog šis incidentas lėmė trugdžių jos vystymosi ir raidoje, kadangi gimdymo metu, šių kraupių įvykių dėka, jos smegenim trūko oro. Pradėjusi eiti į mokyklą turėjo sunkumų mokantis ir keletą kartų liko toje pačioje klasėje, tačiau buvo nori stengtis, kad jos tėvas būtų patenkintas.

Galiausiai tapusi paaugle, pradėjo jaustis nepritampanti prie savo šeimos, kadangi visi siekė aukštumų ir ji vienintelė iš savo šeimos ėjo į mokyklas kurios buvo skirtos studentam su sutrikusiu intelektu, ir šias keitinėjant jautėsi lyg niekur neturi vietos. Brestant ji nesuprato kodėl negali taip laisvai gyventi kaip jos broliai ir sesės, tad patapo maištinga. Naktį *Rozmari* pabėgdavo iš mokyklos kurioje tuo metu mokinosi. Sužinoję apie tokius įvykius jos tėvai nenorėjo jog jų šeimos vardas būtų sugadintas ir jog *Rozmari* netyčia pastos ir taip padarys jiems gėdos, bei sugadins savo brolių politinę

kariera, tad Josefas nusprendė imtis priemonių užkirsti šioms įvykiams kelią, kadangi „situacija buvo tiksinti laiko bomba“ (Kate Clifford Larson, 2015). Ieškodami gydymo dukrai, Kenedžiai sužinojo apie naują eksperimentinę procedūrą vadinamą lobotomija. Ši operacija reikalavo pragręžti paciento abi galvos puses ir įterpti mentelę į vietą tarp priekinių smegenų pusrutulių ir kaukuolės ir tą mentelę sukinėti ir gramdyti (Liz McNeil, 2022). Lobotomija turėjo paversti pacientą mažiau agresyviu, mažiau depresyviu ir daug paklusnesniu, bet tokia operacija dar nebuvo patvirtinta Amerikos Medikų Asociacijos.

Nepaisant daug nepavykusių atvejų ir trūkstamo AMA patvirtinimo, Kenedžiai vistiek nutarė surizikuoti ir suorganizuoti Rozmari lobotomiją. Procedūrai pasibaigus jau tapo aišku jog lobotomija nepavyko ir šneki, bei linksma Rozmari tapo suluošinta gyvenimui ir ne tik psichologiškai, bet ir fiziškai neįgali. Iškart po lobotomijos ji „prarado didžiąją dalį sugebėjimo vaikščioti ir šnekėti. Jos asmenybė tapo amžiams pakeista“ (Liz McNeil, 2022). Išleista iš ligoninės Rozmari buvo patalpinta psichiatrinėje įstaigoje o vėliau, tėvo išsiųsta, didžiąją savo gyvenimo dalį praleido Šv. Coletta mokykloje įparingiems vaikams (orig. St. Coletta School for Exceptional Children) kur Josefas ją paliko ir daugiau per savo gyvenimą niekada nebelankė, kur ji buvo atskirta nuo visos savo šeimos. Nors jos šeimos nariai stengėsi padėti kitiems žmonėms turintiems mokymosi sunkumų ir asmenims su psichologiniais sutrikimais, Rozmari savo brolius ir seses pamatė tik po 20 metų. Artimųjų sprendimai kontroliuoti Rozmari Kenedi gyvenimą, privedę prie lemtingos lobotomijos, yra skaudi istorija apie tai, kaip šeimos narių siekis išsaugoti savo reputaciją ar išvengti visuomenės kritikos gali sunaikinti asmens savarankiškumą ir saviraišką.

Šis atvejis parodo kokios pasekmės gali ištikti atvirai išreiškus savo vidinius sunkumus, daugelis žmonių, susiduriančių su panašiomis problemomis, renkasi slėpti savo psichologinius negalavimus. Jie bijo, kad artimųjų reakcija gali būti dar labiau žalinga, nei pačios problemos. Visi kreipdamiesi į artimuosius atjautos ir supratingumo, bet žinodami jog artimieji gali sureaguoti priešingai ir žiūrėti į savo artimą kitaip negu anksčiau, žmonės nugyvena visą gyvenimą užsidarę savyje, kadangi nenori būti už akių vadinami kaip „nepilno proto“ ar būti pajuokos objektu jog „prisigalvoja sau ligų“ norėdami kompensuoti savo trūkumus ar tinginystę. Rozmari Kenedi istorija parodo, kaip svarbu yra turėti galimybę apsaugoti save nuo žalingos kontrolės, net jei ji kyla iš artimųjų rato. Žmonės, išsigandę, kad jų vidinis pasaulis gali būti sunaikintas ar sužalotas, ieško būdų, kaip išlikti savimi. Apranga ir meninė saviraiška leidžia subtiliau iškomunikuoti savo emocijas ir jausmus, bei apsaugoti savo vidinį pasaulį ir parodyti stiprybę net tada, kai aplinkiniai stengiasi jį perkurti pagal savo norus.

5 pav. Rozmarija Airioje (prieš labotomiją) (Nežinomas autorius, 1938)

1.4. Savisauga mene

Menas daugeliui žmonių padeda nuo senovės pasijausti laisvesniais, išlaisvinti savo užslėptas mintis ir emocijas ir padeda atsiverti jeigu neturima artimo žmogaus kuriam galima parodyti savąjį „aš“ kadangi pasitelkus saviraišką ir atsivėrus į meną kiti gali pažinti šį autorių ne blogiau neigu jo artimieji, kadangi meno kūrinys būna sutelgtos visos emocijos, net ir šis, kuros būna nuslėptos nuo artimųjų kad nesukelti nereikalingų pykčių su giminaičiais. Tačiau, savęs saugojimas nėra silpybės ženklas bet mūsų stiprybės ir atsparumo testamentas (Aida Cissé, 2023), atsidūrus akistatoje su sunkumais, pasirinkimas teikti prioritetą savo gerovei yra savęs įgalinimo veiksmas. „Privalu turėti kažką kas tau suteikia aistrą ar kažką ko norėtumėme išmokti daryti ir į tai išlieti savo savirašką“ (Vanessa Martinez, 2018).

Tam jog suteikti sau galios ir išreikšti savo jausmus net sunkiausiais momentais žmonės nuo senovės renkasi skirtingas terpes, vieniems tai gali būti eilėraščių kūryba, kitiems tapyba ar sportas, tačiau yra ir asmenų linkusių užgniaužti savo jausmus, kadangi jie nėra pratę dalintis emocijomis su kitais dėl šeimoje naudojamo bendravimo būdo, įpročių ar kitų priežasčių. Vistik šios, susikaupusios nuo pašaipų iš aplinkinių, streso ir kasdinių įvykių, neišreikštos dažniausiai išeina barnių metu, kuomet įskaudinami artimiausi asmenys. Tokiu atveju blogos emocijos persineša ir kitam asmeniui jeigu šis Ne kiekvienas moka apsaugoti būtent tuomet kai to reikia labiausiai ir taip leidžia kitiems užgauti širdį ir sužeisti jausmus, tačiau kai reikia būti atviriems pastatome savo jausmus už mūrinės sienos. Šiomis ir panašiomis idėjomis rėmėsi dailininkė *Marné Pitts* (orig. Marnie Pitts) kurdama paveikslą pavadinimu „*Savisauga*“ (orig. „Self Preservation“) (žr. 3 pav.). Paklausus kas įkvėpė paveikslą „Savisauga“ menininkė atsakė jog ji laiminga jog visi interpretuoja jos paveikslą savaip, tačiau tapydama ji mąstė kaip saugodami savo ego ar emocijas aplink save pastatome sienas. Dailininkė dalinosi jog paveiksle esanti arka, mėlynas dangus ir jame trūnanti širdis reprezentuoja,

jog visi viduje esame tobuli kaip mėlynas dangus o širdis yra simbolinis emocijų centras. Dažnai arčiau savo širdies prisileidžiame tik artimiausius žmones bet kuomet liekame įskaudinti, tad net ir nuo šių išrinktųjų užsimūrijame savo arką kuri duoda priėjimą arčiau mūsų jausmų. Taip pat darbo autorė teigia jog miesto žmonės daugiau užsiskleidžia nes juos iš visų pusių atakuoja skirtingos nuomonės ir emocijos bet pabrėžia jog save gindami nuo aplinkinių nuomonių kartais praleidžiame tam tikras progas gyvenime. Tačiau vietoje stengimosi pasipriešinti savisaugos instinktui, jį priėmus šis galėtų padėti išgyventi sunkmečius (Conrad Lin, 2024), kadangi savęs saugojimo instinktas padeda judėti į priekį, net kuomet sėkmė nėra mūsų pusėje. Kuomet vėluojame, savisauga skatina paskubėti, o kuomet kažkas pasako blogą komentarą mylimam žmogui, šį apginti ir neleisti žeminti. Miestuose žmonės todėl ir linkę labiau saugotis nepažystamų, bei užsisklęsti, kadangi posakis „kiek žmonių tiek nuomonių“ itin pasitvirtina įpatingai kuomet asmuo rengiasi kitaip negu visi, elgiasi ar atrodo išskirtiniai.

Ne visi žmonių žvilgniai vienodi, vieni palaikantys, kiti smerkiantys, tačiau nėra jų žvilgsnyje prasmės, kuomet savisauga leidžia nuo pastarųjų atsiriboti. Vienas žymiausias danų menininkas *Karlas Blochas* (orig. Carl Bloch) 1866 metais baigė tapyti savo meno kūrinį, už kurį jis yra geriausiai žinomas, pavadinimu „*Romos užėjoje*“ (orig., „In a Roman Osteria“). Šiame paveiksle (žr. 3 pav.) tapytojas puikiai atskleidė paprasto gyvenimo grožį ir tų laikų Romos užėigos kasdienybės akimirką, kurioje matomi įvairūs žvilgsniai. Grupiniame portrete vyriškis į žiūrovą žiūri tarytum itin kritiškai, lyg norintis kažką neigiamo pasakyti, o viena jaunos moterys žiūri it su pajuoka ar paniekos kruopa ir netgi per paveikslą leidžia pasijausti smerkiamam, kyla noras susigūžti ir išeiti. Nors šis paveikslas buvo nutapytas prieš šimtą penkiasdešimt aštuonis metus, atrodo pasikeitė tiktais laikais, apranga ir asmenys, tačiau nesikeičia žmonių polinkis smerkti. Minėtasis ir priverčia mus slėpti savąjį „aš“, verčia jaustis nepritapusiu tarp aplinkinių ir sukelia norą „slėptis po lapais“. „Kuomet sulaikome save nuo negražių nuomonių apie kitus formavimo, pajudame link supratingumo ir brandos“ (Priyanka Gupta, 2024). Tad savisauga nėra problema visuomenėje, tai smerkimas ir savo tiesų, bei gyvenimo būdo pritaikymas kitiems, neapykanta aplinkiniams, kitokių žmonių netolerancija, lūkesčių kėlimas kitiems ir kaltinimas jog įsivaizduoti lūkesčiai nebuvo išpildyti.

a

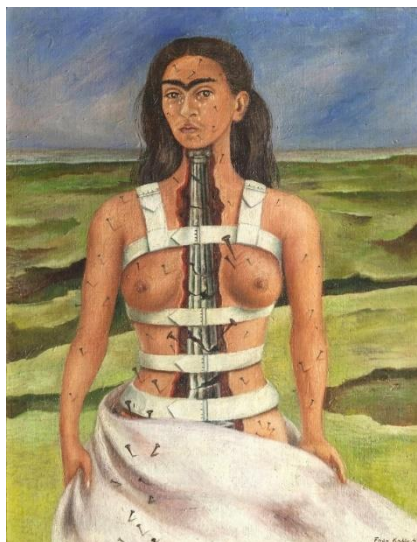
b

6 pav. a – „Savisauga“ (Pitts, 2016) ; b – „Romos užėjoje“ (Bloch, 1866)

Kaip tapyba gali tapti savisaugos įrankiu ir emocijų išreiškimo veikla puikiai atskleidė viena žymiausių Meksiko menininkių ir surrealistų – Frida Kahlo – savo kūryboje nuolat pabrėžė asmeninius išgyvenimus, emocijas ir fizinį skausmą. Jos tapyba ne tik perteikė vidinį pasaulį ir potyrius, bet ir tapo savotišku savisaugos būdu, būdu išlikti psichologiškai stipriai nepaisant gyvenimo sunkumų. Gimusi 1907 metais Frida užaugo šeimos name Meksikoje, kuris vėliau buvo vadinamas Mėlynuoju Namu (orig. La Casa Azul) ir nuo vaikystės turėjo silpną sveikatą. Ji būdama 6 metų susirgo Poliomieliu (virusinė liga pažeidžianti nervų sistemą) ir turėjo 9 mėnesius gulėti lovoje o 1925 metais pakliuvo į avariją važiuodama autobusu, kuris taip rimtai ją sužalojo jog Frida turėjo per savo gyvenimą praėti daugiau kaip 30 medicininių operacijų (Alicja Zelazko 2024). Ji turėjo sulaužytą stuburą, raktikaulį, šonkaulius, dubenkaulį, 11 lūžių kojoje ir metalinis vamzdis buvo pervėręs jos gimdą. Atsigaudama po avarijos dar būdama gipse Kahlo pati išmoko tapyti. Dažniausiai ji tapydavo autoportretus, kadangi jos teigimu ji save geriausiai pažysta. Dėl avarijos Frida nebegalėjo susilaukti vaikų. Jos kūryba tapo refleksija, atspindinčia kūno trapumą, sunkumus patirtus gyvenime ir emocinį skausmą. Pavyzdžiui, autoportretuose, tokiuose kaip „*Sulūžusi Kolona*“ (orig. „The Broken Column“), matoma ne tik jos fizinė kančia, bet ir stiprybė, leidusi jai išgyventi ir kurti. Ji vaizuoja kančią ir skausmą per vinis įsmigusius visame jos kūne ir veide. Plyšys per visą jos kūną atskleidžia koloną kuri yra vietoja stoburo, kuri atrodo jog yra ant sugriuvimo ribos. Dalis jos kūno piešiamas nuogas o apatinė dalis pridengta su audiniu kuris primena ligoninės paklodę. Jos kūną laiko diržai kurie atrodo vieninteliai padeda jai stovėti. Atrodo lyg ji jaučiasi vieniša savo kančiose. Šis ir kiti jos kūriniai buvo savisaugos priemonė – jie padėjo išreikšti ir analizuoti emocijas, kurios galėjo būti per sunkios išsakyti žodžiais. Nors ir avarijos metu jos gimda buvo sužalota, Kahlo labai troško

vaikų ir per savo gyvenimą ji turėjo bent tris persileidimus, kuomet galiausiai suprato jog ši svajonė neišsipildys. Per paveikslus Frida dažnai tyrinėjo motinystės troškimo jausmą siekdama susitaikyti su tuo ką prarado ir išreikšti savo užslėptas emocijas ir mintis. Savo kūriniais ji parodo savo pastangas išsaugoti savo vidinę pusiausvyrą, bandydama išreikšti jausmus per paveikslus, kuriuos jai būtų sunkiau iškomunikuoti žodžiais. Per šiuos kūrinius ji simboliškai įprasmino motinystę ir jos praradimą, suteikdama sau galimybę išreikšti tai, kas galėjo būti per sunku išsakyti žodžiais.

Fridos menas jai buvo savisaugos forma, nes ji per savo kūrybą ne tik išlaisvino susikaupusias emocijas, bet ir leido sau įprasminti savo troškimus bei praradimus. Ji dažnai naudojo simbolius, kurie vaizdavo apsaugą. Jos paveiksluose pasirodantys gyvūnai, tokie kaip beždžionės ar šunys, ne tik simbolizavo draugystę ir palaikymą, bet ir apsauginį barjerą nuo išorinio pasaulio. Tai rodo, kaip ji per meną bandė kurti saugią erdvę, kurioje galėjo analizuoti savo vidinius konfliktus ir stiprinti savo dvasinę tapatybę.

7 pav. „Sulūžusi Kolona“ (Kahlo, 1944)

Marina Abramovič (orig. Marina Abramović) – viena žymiausių performanso meno atstovių, savo kūryboje dažnai tyrinėjanti ribas tarp publikos, žmogaus psichikos, skausmo, emocijų ir kūno potyrių. Viename iš savo performansų ji puikiai atskleidė kaip neatsiribojus nuo kitų žmonių ir leidžiant jiems peržengti visas ribas, jie taip ir padarys. 1978 metais Marina surengė 6 valandų pasirodymą Morra studijoje Neapolyje Italijoje pavadinimu „*Ritmas 0*“ (orig. „Rythm 0“), kur ji stovėjo niekam nesipriešindama šalia stalo su 72 objektais ir leido publikai daryti ką jie nori, tarp daiktų buvo dviejų kategorijų daigtai, vieni keliantys malonius jausmus, kiti skausmą. Tarp šių daiktų buvo: plunksna, kvėpalai, lūpdažis, keletas maisto produktų, šukos, šepetys, skalpelis, vynys, aštrūs peiliai, žirklys, grandinės, pjūklas ir šautuvas su vienu šoviniu. Marina pateikė ir performanco metu esančias taisykles – „Instrukcijos. Ant stalo yra 72 objektai kuriuos galite ant manęs naudoti kaip

norite. Performancas. Aš esu objektas. Visu šiuo metu aš prisiime pilną atsakomybę. Trukmė: 6 valandos“. Viso šio įvykio metu ji stengėsi neišreikšti per daug savo jausmų (išskyrus ašaras kurias buvo sunku sulaikyti) ir dehumanizavo save, jog asmenys žiūrėtų į ją kaip į objektą, ir tokia jausmų supresija padėjo ištransliuoti šią žinutę žiūrovams.

Pradžioje pasirodymo žiūrovai elgėsi pasyviai bet einant laikui jie vis agresyviau. Žmonės pirmiausiai elgėsi pakankamai kultūringai, vieni pakėlė jos rankas į orą, kiti apsuko ją aplink, viskam prasidėjus asmenys dar dvejojo naudoti žalą darančius įrankius ir jų engė, tačiau laikui einant publika išdrasėjo ir pamačius jog menininkė nesipriešina jų veiksams, pradėjo būti vis pavojingesni ir ekstramalesni Abramovič gyvybės atžvilgiu. Jau trijų valandų tarpe jos drabužiau buvo nupjauti, buvo naudojami peiliai įpjauti jos odai, ir kažkam įpjovus kaklą buvo asmenų geriančių jos kraują. Kai kurie nepriimtinais naudojami jos kūnu, nuėmė jos drabužius ir lietė jos intymias kūno vietas. Galiausiai vyrai ją apžiūrino, juokėsi iš jos su savo draugais, prie jos pradėjo seksualiai priekabauti, kol ji stovėjo viena su akimis kupinomis ašarų. Vienas iš dalyvių netgi užtaisė ginklą su šoviniu ir laikė jos pirštą ant gaiduko, laukdamas kaip Marina sureguos (Ella A. Anthony 2023). Tuo metu kilo pasipriešinimas tarp žiūrovų ir minia skilo į norinčius apginti Mariną ir į norinčius įgyvendinti savo žiaurios troškimus.. Vėliau Abramovič papasakojo potyrius kuriuos jai teko išgyventi performanso metu „Aš jaučiausi labai pažeminta: jie supjaustė mano drabužius, įsmeigė rožių spyglius man į pilvą, vienas žmogus nutaikė į mane ginklą, o kitas šį atėmė. Tai sukėlė agresyvią atmosferą. Po lygiai 6 valandų, kaip ir planuota, aš atsistojau ir pradėjau eiti į žiūrovus. Visi pabėgo, tam kad išvengtų konflikto.“. Kitą rytą, kuokštas menininkės plaukų tapo pražilęs (Lillian Crawford, 2023). „Ritmas 0“ priverčia mus galvoti apie tai kaip moterys vis dar sulaukia priešiško ir asmens seksualizavimo, bei parodo kaip leidžiant asmenims daryti bet ką panorėjus, didesnė tikimybė yra tokie jog jie galiausiai tuo pasinaudos ir fiziškai ar psichologiškai mus sužalos. Pati performanco kūrėja teigė „Patirtis kurią įgijau iš šio kūrinio buvo tokia, kad savo performancuose galima eiti labai toli, bet jeigu paliksite sprendimą žiūrovams, galite žūti.“

Tad savisauga žmonėms yra būtina net jeigu nusprendžiama išsireikšti save per meną, reikia nubrėžti aiškią liniją kuri neleistų kitiems mūsų žaloti. Leidžiant kitiems peržengti visas ribas, šie gali taip ir padaryti, kadangi asmuo, kuris labiausiai rūpinasi mumis yra savasis „aš“. Kiti asmenys visuomet bandys vienaip ar kitaip tikrinti ribas, kiek šie gali padaryti iki kol jų veiksams ar žodžiams bus tariamas „stop“. Aišku, kartais net ir stengiantis nubrėžti ribas ar Marinos atveju, stengiantis nusišalinti jausmus, viduje vistiek jaučiamas kartėlis, tačiau tai būtina jog nebūtų prarandamas savitumas ir nebūtų toliau žalojami asmens jausmai ar kūnas. Niekuomet negalima nuspėti kito žmogaus intencijų ir kokie jų motyvai yra sakant tam tikrus žodžius ar darant tam tikrus veiksmus, tad net ir arčiausiam žmonių ratui turi būti parodomos aiškios ribos, ko negalime toleruoti.

Kadangi neparodžius aiškaus nepasitenkinimo kas mums nepatinka iš to ką kitas asmuo daro, nebus ir pokyčių, bei toliau bus elgiamasi kaip įprastai, ir toliau bus jaučiamasi įskaudintais.

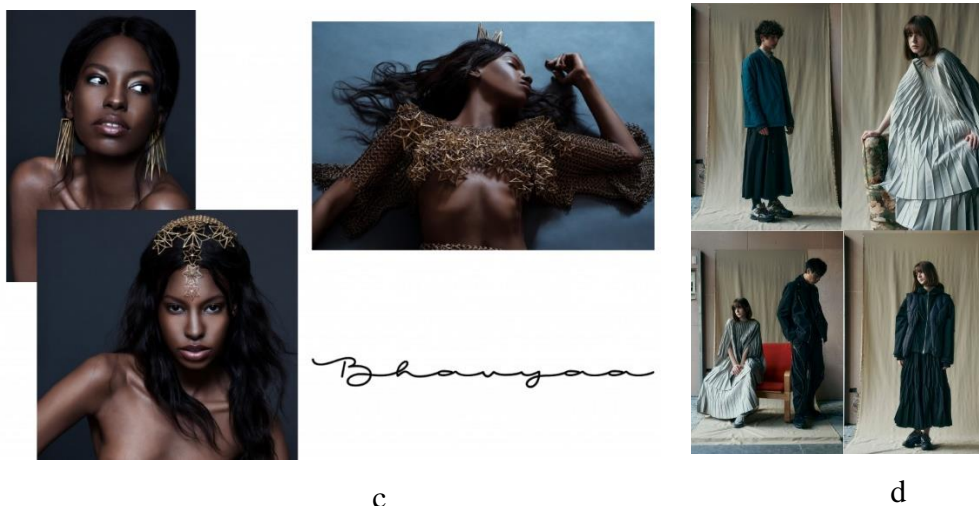
8 pav. „Ritmas 0“ (Ambramovič, 1974)

1.5. Savisaugos temos analizė madoje

Žmonės yra pačios ekspresyviausios būtybės, turinčios daugybę išraiškų savo emocijoms perteikti (Pratima Unde 2018). Asmens drabužių spinta yra subtilus jų vidinės tapatybės, potyrių ir pomėgių atspindys.

Dizainerė Bhavija Prasad (orig. Bhavyaa Prasad) 2020 metais sukūrė daugiafunkcinę aksesuarų ir šarvų kolekciją savisaugos tema (žr. 9 pav.). Atsidūrus kritinėje situacijoje, jos aksesuarus galima naudoti kaip savigynos ginklus. Ji teigė jog norėjo jog jos aksesuarai padėtų moterims atsistatyti saugumo jausmą ir atgauti laisvę. „Anksčiau moterims kaip aš, buvau sukūrusi ir pagaminusi universalus dydžio puošnų žiedą kuris antrinasi kaip savigynos ginklas, kad jaustumėmės saugiau parkingo aikštelėse ar tiesiog po vakaro mieste su draugėmis. Dizainerė teigia jog dizainas buvo inspiruotas jos pačios patirties, kuomet vidurinėje mokykloje ji šalimais laikydavo aštrų daiktą, kad galėtų įdurti bet kuriam vyrui kuris bandė ją paliesti. Vėliau Bhavija išplėtė idėją ir pavertė ją į kolekciją. Menininkė teigia jog tokie kūriniai duoda saugumo jausmą, Prasad nepatinka prašyti pagalbos, tad dėvint jos kūrybos gaminius galima gauti stiprybės ir pasijausti paties „riteriu spindinčiais šarvais“. Bhavijos kūriniai siunčia žinutę jog asmuo gali kautis atgal ir jeigu kažkas bandytų nepriimtina liesti, pagrasinti jiems jog bus įdurtas. Ši kūryba leidžia aksesuarus nežiojančiam asmeniui pasijausti saugiau ir nešioti juos ne tik pagal pirminę jų paskirtį, bet ir kaip savisaugos įrankį kuris leidžia jausintis stipresniam, suteikia pasitikėjimo ir tampa ne tik mados, bet ir emocinės apsaugos simboliu.

„Nesvarbu ar tai būtų švarkas, ypatingos kelnės ar net paprasčiausi marškinėliai, akivaizdu, kad drabužiai turi tam tikrą šarvų įpatybę kuri unikali kiekvienam dėvinčiajam. Tai gali būti pasitikėjimas savimi. Gali būti stiprybė.“ „Bet kokių atveju drabužiai mus verčia jaustis tam tikru būdu.“ (oqLiq, 2023). Mados namai oqLiq yra aukštos kokybės brendas iš Taivano. Savo 2023 metų Rudens/Žiemos kolekcija pavadinimu „Auros apsauga“ (žr. 9 pav.) (orig. „Aura Protection“), jie siekė perteikti auros saugojimą. Apibūdinant kolekciją jie teigia „Kaip šarvai, „Aura“ suskyla į „keturis“ ir „teigiamus“ ženklus bei du horizontalius, simbolizuojančius pastebimą, tačiau nematomą moralinio vientisumo dažnį.“. Kolekcijoje naudojama karinė Ripstop medžiaga, kuri derinama įvairiomis konfigūracijomis norint sukurti nematomą maskuojantį raštą, bandant naudoti kamufliažo technikas ir taip pabrėža savo sezono kolekcijos temą, apsaugą. Kolekcijoje oqLiq vaizduoja savęs saugojimą iš kito požiūrio, Jie apibūdina „Auros apsauga“ mintį, jog apranga tarnauja kaip nematomas energijos laukas saugantis kūną. Šis konceptas dar kartą parodo jog apranga ne tik saviraiškos forma, bet ir savisaugos įrankis.

9 pav. a – Kolekcija savisaugos tema (Prasad, 2022); b – oqLiq 23/24 Rudens/Žiemos kolekcija (oqLiq, 2023)

Dizainerių analizės metu susidarė nuomonė jog savisaugos tema net ir aprangoje gali būti perteikta labai skirtingai ir įvairiai, tačiau lieka panašus motyvas. Dizainerių darbuose atkreipiamas dėmesys į tai jog apranga gali būti skirta ne tik įvaizdžio kūrimui, bet ir savęs saugojimui. Pastebėta jog savisauga atskleidžiama ir per metalinius aprangos detales, aksesuarus ir per niūrias, tamsias spalvas.

2. KOKYBINIS TYRIMAS

Įgyvendinus kolekciją, buvo atliktas interviu siekiant suprasti ar būtų susidomėjusių pamatyti drabužių kolekciją „Pakelti skydai“ bei grįžtamojo ryšio surinkimui, žmonių potyriams susijusiems su savisauga iširti, norint suprasti ar yra vertinančių šią temą kuri atsispindi kolekcijos dizaine ir spalvų bei medžiagų pasirinkimuose. Pasirinkta tyrimo forma yra interviu, tam kad išsamiau sužinoti žmonių atsakymus ir potyrius su savisauga. Tyrimo metu apklausti du skirtingų lyčių, šalių, darbo sričių ir amžiaus asmenys tam kad pamatyti su kokio tipo savisauga skirtingi asmenys susiduria ir kokia šių žmonių nuomonė apie savisaugos temos perteikimą drabužių dizaine. Pasirinkti asmenys: lietuvis, fabrike dirbantis, mada besidomintis asmuo Marius Čepaitis ir Australijos kūrėja, kuri šiuo metu gyvena Jungtinėje Karalystėje, ir dirbo filmuose kaip technikos direktorė ir menininkė – „*Haris Poteris ir Azkabano Kalinys*“ (orig. „Harry Potter and the Prisoner of Azkaban“), „*Betmenas: Pradžia*“ (orig. „Batman Begins“) – *Marnė Pitts* (orig. Marnie Pitts), kurios vienas iš paveikslų jau buvo aptartas šiame bakalauro darbe.

10 pav. Marnė Pitts (Pitts, 2013)

2.1. Interviu su Mariumi Čepaičiu

Interviu metu paklausus maisto fabrike besidarbuojančio, mada besidominčio Kaune gyvenančio 26 metų Mariaus Čepaičio, ar tenka naudoti savisaugą dėl nesutampančių ar kritiškų kitų žmonių nuomonių asmeniniame gyvenime jis atsakė jog Taip. Vyras dalinasi, „Kai kurie žmonės mano gyvenime nesupranta arba per lengvai kritikuoja kai pasipasakoju apie kažką naujo, tai tenka meluoti kad tik neskaudėtų galvos.“ Paklausus kaip dažnai susiduria su jį kritikuojančiais, apie jį

neigiamai mėstančiais asmenimis ir ar stengiasi nuo jų atsiriboti, ar savotiškai kovoti su jais, šis atsakė jog anksčiau susidurdavo dažniau, šiuo metu rečiau. „Stengiuosi nesusidurti arba minimaliai šnekėti su tais asmenimis, ir pastebėjau kad mano atsakymai su jais tampa labai paprasti ir trumpi, bandau neisreikšti daugiau negu reikia.“. Toliau klausime apie savisaugą gamtoje Mariaus buvo paklausta ar jis žino jog gamtoje tam, kad save apsaugotų nuo plėšrūnų dalis gyvūnų save saugoja su kietu kiautu, oda ar ryškiomis spalvomis norint įspėti grobuonis jog apsisaugojantysis yra nuodingas, jis atsakė jog žinojo ir dadėjo jog kai kurie saugosi tiesiog bandomi būti nepastebimi arba kaip ir mes žmonės bandantys susiburti į didesnes grupes kad išgąsdintų kitus. Teiraujantis ar jo nuomone apranga gali atspindėti savisaugos temą Čepaitis teigė „Manychiau kad gali. Esu pats matęs pavyzdžių kaip žmonės išreiškia save arba savo sunkumus/kančias drabužiuose. Gal vieni saugosi nuo kitų žvilgsnio drabužiais, gal bando atsiimti gyvenimą iš savo paties kančių priimdamas savo kankinančią praeitį ir kažkaip tai įdėdamas į drabužį.“. Norint sužinoti kas jo manymu geriausiai atspindėtų savisaugos temą aprangoje, iš pateiktų varianto pavyzdžių Marius pasirinko jog savisaugą atspindi visi variantai, tai yra skydų forma ant aprangos, tvirtos drabužių konstrukcijos, spalvos, grandeliniai ir kitokie šarvai ir tvirti odiniai drabužiai. Toliau šio klausimo metu jis pakomentavo jog mano, kad visi variantai sudeda šią temą, kadangi kiekvienas iš išvardintų gali savaip atspindėti. Gilinantis į aprangos aspektą savisaugoje buvo klausama ar manote jog apranga gali padėti jums pasijausti saugiau ir geriau susidūrus su priešiška apie jus galvojančiais asmenimis ir buvo atsakyta jog apranga tikrai gali duoti saugos jausmą, nors ir nešarvuota, manau ne vienas aš jausdavau saugą savo patogiuose kasdieniniuose drabužiuose augdamas, per didelios kelnes ir megztiniai visad duodavo jaukumo jausmą, atseit kaip ir galėčiau pasprukti į juos kai pasijusčiau blogai. Pasidomėjus kas Mariui Čepaičiui suteikia saugumo jausmą jeigu jis naudoja aprangą ne tik saviraiškai, bet ir kaip tam tikrą savisaugos įrankį, jis dalinosi „Man pačiam kas duoda tikra saugos jausmą tai kai drabužis pats būna tvirtai pagamintas, kai paimi į rankas ir jauti truputį svorio jame, kad tvirtai pagamintas ir tikrai žinai kad atlaikytų nors truputėli priešiško.“ Paskutiniame klausime buvo norima sužinoti ar domina šios temos perteikimas drabužių dizaine ir paklausus kaip vertina idėją perteikti savisaugos temą per drabužių dizainą atsakė jog vertina labai ir pabrėžė jog jam ypač patinka kuomet drabužiai per dizainą papasakoja viską ką reikia žinoti. Interviu metu buvo pastebėta jog savisaugos tema informantui jautėsi pažystama ir jis prijautė šios temos atskleidimui mados dizaine, tai jį sudomino ir skatino diskusiją.

2.2. Interviu su Marne Pitts

Iš 58 metų menininkės Marnės Pitts pusės buvo norima sužinoti su kokiomis savisaugos reikalaujančios savisaugos situacijomis yra susidūrusi dailininkė ir kaip ji tokiose situacijose yra save

saugojo. Tuo pačiu metu buvo siekiama sužinoti kas jai siejasi su savisaugos tema ir ką ji mano apie šios temos atskleidimą drabužių dizaine. Interviu metu užklausus ar tenka naudoti savisaugą dėl nesutampančių ar kritiškų kitų žmonių nuomonių asmeniniame gyvenime ji atsakė jog visuomet. Toliau pabrėžė sakydama jog mano, kad kiekviena diena yra serijos mažų interakcijų, sprendimų ir atsakymų, Marnė bando kiekvieną kartą atsakyti tokiu būdu, koku nenukentėtų jos sveikata ir gerovė. „Toku metu iššoka savisauga“ (orig. „That’s where self-preservation pops up.“). Jai reikia pasirinkti ir pakoreguoti mintyse ką įsileisti vidun ir įtakoti savo įvaizdį. Po šio atsakymo buvo paklausta ar yra susidūrusi su situacijomis reikalaujančiomis savisaugos ir kodėl ji jautė poreikį nubrėžti ribas ir save apsaugoti nuo negatyvių emocijų Pitts atsakė „Kartais aš pasišalinu iš aplinkos kuri man nesijaučia gera. Pavyzdžiui žinanojimas kada atėjo laikas palikti namą, kambarį, darbą ar santykius.“ „Kaip menininkas dažnai į darbą įdedi visą save, taip lengva pajauti darbo kritiką kaip asmeninę, Bet dažnai tai tik pastebėjimas, diskusija, pasiūlymai ar skonis.“. Toliau ji tesė sakydama jog per laiką išmoko tiesiog sau pasakyti keletą padrasinančių žodžių ir bandyti paleisti tokias mintis neleisdama joms virti viduje. Pasidomėjus kaip dažnai susiduria su žmonėmis kurie ją kritikuoja ar negatyviai apie ją galvoja ir ar ji bando save atsiriboti, ar savotiškai kovoti su jais Marinė atsakė jog kuo vyresnė tampa, tuo rečiau taip atsitinka, arba ji geresnė savisaugoje ir to nebepastebi. „Aš kausiuosi atgal jeigu jausiuosi dėl kažko aistringai.“. Toliau ji tesė, tačiau jeigu tai kažkoks mažas nereikšmingas komentaras, aš leidžiu jam praslysti, mano gyvenimas pernelyg trumpas jog švaistyčiau savo energiją dėl smulkmenų. „Ir tiesiog leidžiu jiems atšokti nuo manęs (dar viena savisaugos formų). Pasiteravus ar žino jog gamtoje tam, kad save apsaugotų nuo plėšrūnų dalis gyvūnų save saugoja su kietu kiautu, oda ar ryškiomis spalvomis norint įspėti grobuonis jog apsisaugojantysis yra nuodingas ir jeigu žino paprašius pavyzdžių ji atsakė jog kalmarai išleidžia rašalą, skunkai išleidžia prastą kvapą, Kazuarai (paukščiai paplitę australijoje ir kituose kraštuose) papučia plunksnas jog atrodytų didesni, pūsliažuvė, apykaklėtasis driežas išskleidžia savo apykaklę, atidaro savo burną ir atsistoja ant galinių kojų jog atrodytų didesnis ir piktas. Pradėjus gilintis į savisaugos temą aprangoje, paklausus ar mano jog drabužiai gali atspindėti savisaugos temą Pitts atsakė jog „Tikrai taip!“, ji pridūrė jog pirmiausiai pagalvojo apie 80-uosius ir kiekvienas įvaizdis turėjo įdedamus petukus, jie pakeisdavo asmens siluetą ir suteikdavo galios moterų aprangoje (labai panašiai kaip Kazuarai). „Aš taip pat žinau, kad kai nesijaučiu savimi pasitikinti ar energinga, man patinka dėvėti laisvai krentančius, patogius drabužius kurie man padeda pasislėpti.“ Marinė teigia jog dažnai nešioja juodą spalvą, kadangi ši taip neišsišoka minioje. Slėpimasis ie kamufliažas yra savisaugos būdai, jos manymu dideli aksesuarai, šalikai, dideli paltai ir kepurės gali tarnauti kaip skydai žmogui. Norint sužinoti kas jos manymu geriausiai atspindi savisaugos temą aprangoje, iš pateiktų variantų (skydų forma ant aprangos, tvirtos drabužių konstrukcijos, spalvos, grandeliniai ir kitokie šarvai, tvirti odiniai drabužiai ir visi pateikti variantai) Marinė Pitts atsakė jog visi pateikti variantai, jai patinka simbolika ir ji gali surasti

priežasčių kodėl kiekvienas iš variantų gali atspindėti šią temą. „Skydai manau yra savaime aišku kodėl. Simboliškai jie apsaugo bet tuo pačiu gali nurodyti jog priklauso grupei žmonių kurie priklauso skydo dizainui ar emblemai. Stipri gaminio konstrukcija duoda galios, tvirtumo, tvirtesnį būvį – viskas ką gyvūnai naudoja savo apsaugojimui. Spalvos, mum pavojus asocijuojasi su spalvomis kaip raudona. Kaip anksčiau minėjau galima naudoti spalvas kamufliažui jog susilieti su aplinka.“. Apklaustoji toliau paminėjo jog Grandeliniai ir kitokie šarvai fiziškai apsaugo ir neleidžia susižaloti. Ji galvoja apie žmones kaip Stoemzy kuris vilkėjo Banksy atsparią dūriams liemenę kaip mados elementą tam jog išreikštų tam tikrą pareiškimą. Apie odą menininkė atsakė Jogda yra panaši į šarvus, ji kaip antra oda. Dailininkė į klausimą ar tiki jog apranga gali padėti jaustis saugiau kuomet susiduriama su asmenis, kurie neigiamai apie mus galvoja atsakė jog taip, tiki ir mano jog galima projektuoti ir sutvirtinti savo asmenybę per drabužius „Tai kaip asmenybės stiprintuvas.“. Marnės paklausus apie tai, kas naudojant drabužius jai suteikia saugumo jausmą Pitts sako prisiminusi savo sūnų ir vyrą, kurie važinėja su MBX dviračiais ir tam jog jasutūsi saugūs nešioja įvairias apsaugas kurios nelaimingo atsitikimo metu neleisų jiems stipriai nukentėti. Taip pat dirbdama filmų industrijoje jai patinka rengtis su ekspresija bet taip pat jaustis su ta apranga patogiai ir stipriai. Jeigu jai reikia daryti sprendimus, Marnė nori jog žmonės ją priimtų rimtai, tad ji rengiasi taip, kad drabužiai atspindėtų šiuos jausmus. Galiausiai dailininkė pasidalino, kad idėja perteikti savisaugos temą per aprangą yra nuostabi „Yra tiek daug dalykų ką galima su tuo padaryti. Inspiracija vien iš gyvūnų yra nesibaigianti. Tuomet dar yra kovos istorija, apsaugos emblemos ir amuletai“. Taip pat jos nuomone yra daug medžiagų kuriomis galima šia tema išsireikšti. Remiantis Marnės atsakymais galima teigti jog ši tema tikrai jautėsi artima Australijos menininkei ir jos požiūris į temą leido suprasti kito žmogaus požiūrį į kolekciją ir į jos pačios potyrius susijusius su savisauga.

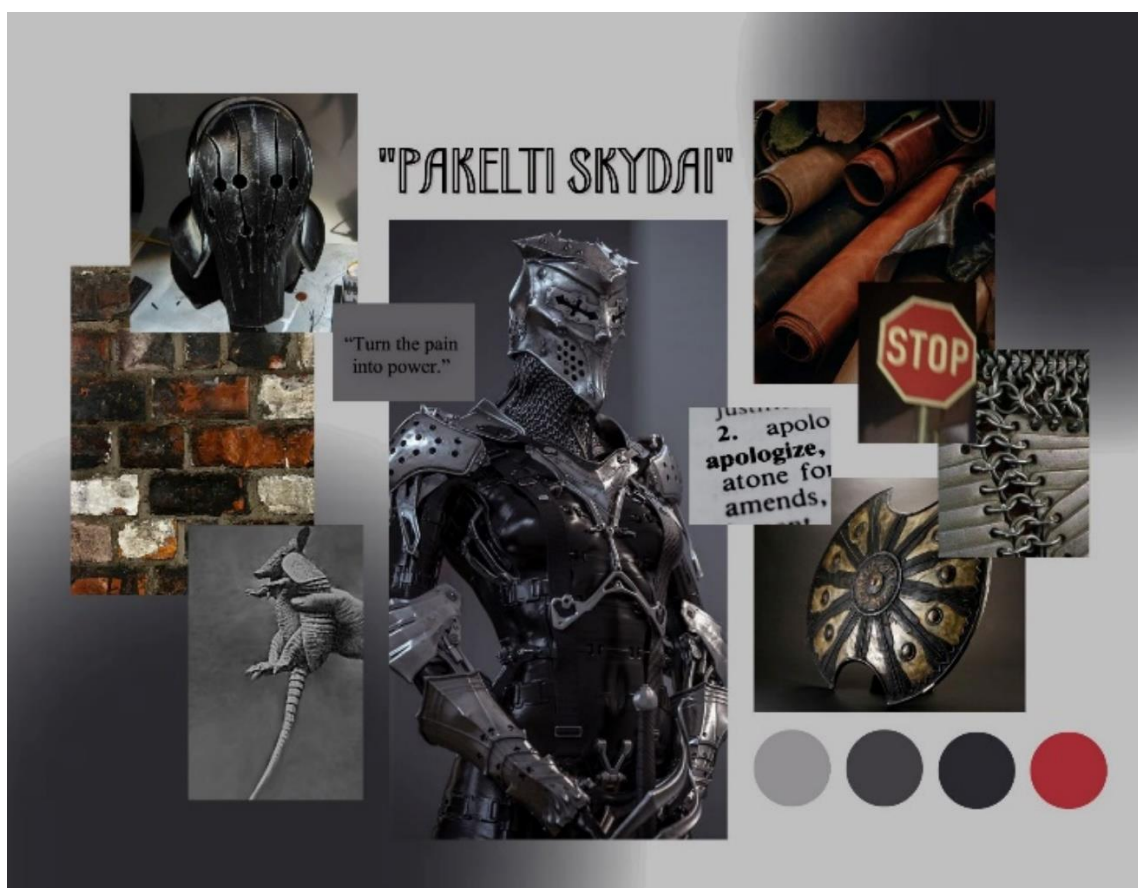
2.3. Kokybinio tyrimo išvados

Apibendrinant galima manyti jog tyrimas buvo naudingas. Du skirtingi asmenys pasidalino panašiomis įžvalgomis apie savisaugą ir buvo sudominti šios temos perteikimu aprangos dizaine. Matoma jog įvairiausio charakterio ir skirtingų šalių asmenys turi panašias patirtis kas liečia ir norėjimą pasislėpti mažiau išskirtinėje ar juodoje aprangoje, ir stengiantis nubrėžti ribas tarp neigiamai mastančių komentatorių. Marinė Pitts pasidalinusi jog kartais norisi rengtis kitaip, kad kiti priimtų jos nuomonę rimčiau o Marius Čepaitis aptarė jog įvairūs žmonės saugosi per aprangą (ir ne tik) savaip, implikuojant jog visi asmenys yra skirtingi, tačiau visi vienodai susiduria su savisauga. Abu informantai teigė jog ir skydų forma ant aprangos, spalvos, įvairūs šarvai, odiniai drabužiai ir tvirtos drabužių konstrukcijos puikiai reprezentuoja savęs saugojimo temą.

3. KŪRYBINĖ DALIS

3.1. Drabužių kolekcijos „Pakelti skydai“ kūrybinės idėjos

Drabužių kolekcija „Pakelti skydai“ buvo įkvėpta (žr. 11 pav.) to kaip asmenys kasdieną naudoja savisaugą bandydami saugoti save ar kitą asmenį užsidarydami savyje ar nubrėždami ribas tarp savęs ir jų artimųjų rato. Žmonės dažnai nenorėdami būti įskaudinti ar nenorėdami sukelti kibirčių šeimoje slepia tam tikras detales. Tai gali būti pilnos kainos nepasakymas motinai kadangi ši nepritaria pinigų švaistymui ant dalykų kurie nėra būtini, pakraipos slėpimas su baime jog artimieji nepriims to asmens koks jis yra, kadangi asmeniui girdint artimieji neigiamai pakomentavo apie kitų pakraipų žmones, nepasipasakojimas apie keliones kadangi girdintis asmuo pavydės, priklausomybių ar hobių slėpimas ir daugelis kitų priežasčių kodėl asmenys jaučia norą apsaugoti save ar kitą. Siekiama naudojantis gamtos ir lietuvių karo istorijos inspiracija atskleisti savisaugos temą aprangoje ir kolekcija parodyti kaip skirtingi asmenys saugojasi.

11 pav. Kolekcijos „Pakelti skydai“ inspiracijos ir nuotaikos koliažas

Kolekcijos vienas iš pagrindinių tikslų – atkreipti dėmesį į savisaugos temą, kadangi kartais net nepastebime kaip tampame užgauti ir pradedame save ginti ir teisinti savo ar kitų veiksmus. Ši

tema yra aktuali įvairaus amžiaus ir skirtingo charakterio asmenims, kadangi visi žmonės save saugo ar gina nuo tam tikrų aplinkybių, potyrių, skausmo ar žmonių.

3.2. Kolekcijos vartotojo portretas

Kolekcijos „Pakelti skydai“ vartotoja (žr. 12 pav.) vaizduojama kaip Lietuvoje gyvenanti, 25 amžiaus stilistė Laura Gudžiūnaitė, uždirbanti aukštesnę negu vidutinį atlyginimą. Jos hobis daryti tatiuruočių eskizus ir yra svajoja vieną dieną būti Lady Gagos (orig. Lady Gaga) stiliste. Klientė nebijanti išsiskirti minioje, mėgstanti metalo muziką tačiau kartais jaučia sunkumą atsirinkti kuriems žmonėms atsiskleisti, o kuriems nubrėžti ribas ir tokiu būdu greitai įsižeidžia.

nebeprisileis taip arti savo asmeninio gyvenimo ir tartum laikys iškėlęs skydą, nepasakodamas tokiam žmogui savo gyvenimo smulkmenų.

Ieškant kūrybinių sprendimų ir peržvelgiant gamtos bei istorijos inspiracijas kilo daug idėjų eskizams, imtasi inspiracijos iš raganosio odos kurią šis naudoja apsaugoti ne tik save bet ir palikuonius savo palikuonius, spygliai perteikia pūsliažuvės bandymą išgąsdinti jos instinktą apsisaugoti paskatinusį grobuonį, raudona spalva skausmą ir kančias, juoda – žmonių maskavimasi minioje (žr. 13 pav.).

13 pav. Kolekcijos „Pakelti skydai“ eskizų paieškos

Daugiau užsidarę modeliai (žr. 14 pav.) reprezentuoja gyvūnus kurie užsidaro savo šarvuose norintys save apsaugoti, grandinės – tiesioginė užuomina į viduramžiuose save saugojančius nuo fizinės žalos asmenis, juoda spalva dažnai vilkima asmenų kurie nori jaustis saugiau ir taip maskuotis minioje, o didelės formos ir labiau ekstravagantiška apranga padeda asmeniui pasijausti labiau savimi pasitikiančiam ir nebijoti išreikšti savo nuomonę ir jausmus kuomet tai būna sunkiau padaryti.

14 pav. Kolekcijos „Pakelti skydai“ pasirinkti galutiniai meniniai eskizai

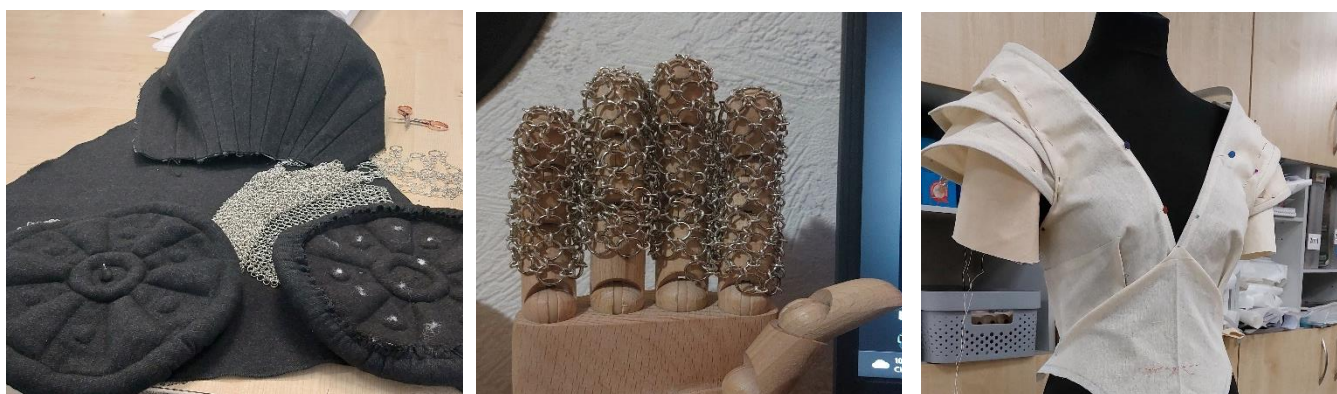
4. TECHNOLOGINĖ DALIS

4.1. Technologiniai, gamybiniai sprendimai, mašinos ir medžiagos

„Pakelti skydai“ drabužių kolekcijai siūti buvo panaudojamos aprangos konstravimo, siuvimo ir modelioavimo žinios, kimšimas ir metalinių žiedelių jungimas į grandelinę medžiagą. Kolekcijoje savisaugos tema pasirinktinai atskleidžiama per odą, aprangos tvirtas konstrukcijas sutvirtintas korseto kauliukais, kostiuminį audinį, iš metalinių žiedelių sujungtas aprangos ar aksesuarų dalis ir skydo formos, kamšalu prikimštas aprangos detales (antsiuvus). Ieškant geriausių eskizų technologinių sprendimų buvo gaminami prototipai, kurie buvo modeliuojami ir konstruojami naudojantis manekenu, vėliau šie prototipai koreguojami ir iš šių gaminami lekalai.

4.1.1 Technologiniai, gamybos sprendimai

Drabužių kūrimui naudojamos skirtingos technikos (žr. 15 pav), kimšimo technika tam kad ant dviejų modelių išgauti skydo formą, metalinių žiedelių vėrimas jog išgauti grandelinę medžiagą, korseto kauliukų naudojimas išgauti tam tikroms formoms sukonstruoti. Nors pasirinkti kūrybiniai sprendimai darbo metu tapo iššūkiu laiko ir konstravimo sudėtingumo atžvilgiu, nėra gailimasi jog šie buvo pasirinkti, kadangi su šia kolekcija taip pat buvo norima duoti sau užduotį dėl kurios buvo pagerintos ne tik konstravimo žinios, bet ir išmokta nauja technika (žiedelių vėrimas jog išgauti grandelinę medžiagą). Pasirinkta daliai gaminių naudoti odą (imant inspiracijos iš Raganosio ir Bitėdžio barsuko savigynos metodu), imituoti šarvą ant suknelės ir liemenės bei sukurti grandelines detales (imant pavyzdį iš Armadilo ir istorinių karybos pavyzdžių) norint pavaizduoti nepažeidžiamumą. Kitai daliai gaminių kaip pagrindinė medžiaga pasirinktas vilnonis audinys, kad suteikti kolekcijai labiau klasikinį įvaizdį jog kolekcija atrodytų ilgaamžiškiau ir kokybiškiau.

a

b

c

15 pav. a – kimšimo technikos naudojimas; b – metalinių žiedelių vėrimas; c – konstravimas ir modeliavimas

4.1.2 Mašinos, medžiagos ir kiti procesai

Kolekcijos medžiagos ir audiniai pasirinkti remiantis gamtos, visuomenės ir istorijos inspiracijomis. Pagrindinės naudojamos medžiagos: vilnonis audinys, skirtingų kietumų ir spalvų oda (juoda ir raudona), metaliniai žiedeliai, pastarųjų vėrimo technika buvo išmokta būtent kolekcijos gaminiams išgauti.

4.1.2.1 lentelė. Modeliams naudojamos pagrindinės ir pagalbinės medžiagos, furnitūra

		Pagrindinės medžiagos/audiniai	Pagalbinės medžiagos	Furnitūra
1 modelis	Švarkas su skydų rankovėmis	Vilnonis audinys, Metalinė grandinė, Metaliniai žiedeliai	Pamušalinė viskozė, fizelinas, korseto kauliukas	Siūlai, nematomas užtrauktukas, spygliai, kamšalas, kilpos, užsegimai
	Sijonas	Vilnonis audinys		Siūlai, slaptas užtrauktukas, adatos, spaudės
2 modelis	Suknelė su pirštinėmis	Natūrali oda, metalinė grandinė, metaliniai žiedeliai		Užtrauktukas, adatos, dažai odos kraštams, guma odos kraštams, gumos plyta, , peilis odai pjauti/ploninti, plaktukas nailoninis, siūlai, tefloninė pėdelė, adata odai siūti, kilpos, užsegimai
3 modelis	Lliemenė	Vilnonis audinys	Pamušalinis polisteris	Užtrauktukas, adatos, siūlai
	Grandelinis sijonas	Metalinė grandinė, metaliniai žiedeliai		
4 modelis	Suknelė su šarvų pečiais	Natūrali oda juoda ir raudona		Užtrauktukas, korseto kauliukas, peilis odai pjauti/ploninti, plaktukas nailoninis, adatos, dažai

				odos kraštams, guma odos kraštams, gumos plyta, siūlai, tefloninė pėdelė, adata odai siūti
5 modelis	Liemenė su grandinėmis nugaroje	Vilnonis audinys, metalinė grandinė, metaliniai žiedeliai	Pamušalinė viskozė	Siūlai, slaptas užtrauktukas, adatos, kilpos, užsegimai
	Sijonas su skydais	Vilnonis audinys,	Kamšalas	Siūlai, slaptas užtrauktukas, spygliai, spaudės, adatos, kamšalas

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

Gaminiamis pagaminti naudojamoms dvi skirtingos pramoninės tiesiasiūlės mašinos, kraštų apmėtymo ir asmeninė, buitinė siuvimo mašina, replės žiedeliams sujungti bei pramoninė lyginimo sistema (žr. 2 lentelė).

4.2.2.2 lentelė. Įranga naudojama kolekcijai įgyvendinti

	1 modelis		2 modelis	3 modelis		4 modelis	5 modelis	
	Švarkas su skydų rankovėmis	Sijonas	Suknelė su pirštinėmis	Liemenė	Grandelinis sijonas	Suknelė su šarvų pečiais	Liemenė su grandinėmis nugaroje	Sijonas su skydais
Buitinė siuvimo mašina ELNA LOTUS 2	X	-	-	-	-	X	-	X
Pramoninė tiesiasiūlė mašina JACK A4	X	X	-	X	-	-	X	X
Pramoninė tiesiasiūlė mašina UNICORN DB2- H310	-	-	X	-	-	X	-	-
Pramoninė krašto apmėtymo mašina JUKI MO- 6700	X	X	-	X	-	-	X	X

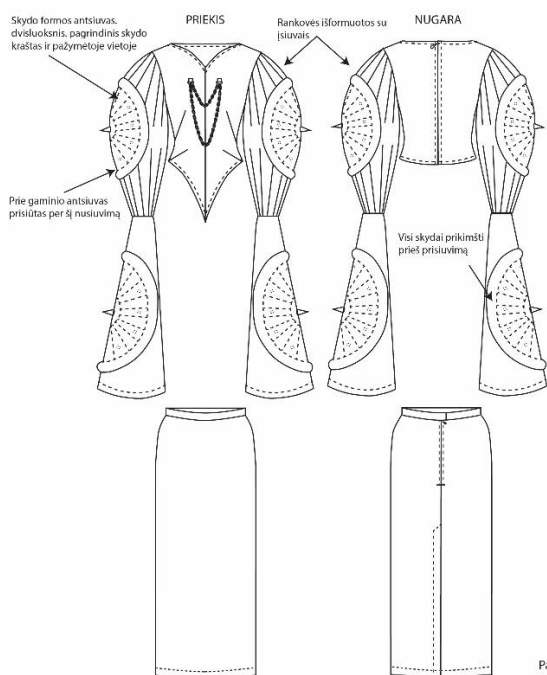
Pramoninė lyginimo sistema BIEFFE BF006CE	X	X	X	X	-	X	X	X
Plieninės replės, juodos spalvos, matmenys: 130x50x10mm	X	-	X	-	X	-	X	-

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

4.2. Modelių specifikacijos ir aprašai

4.2.1. Modelis Nr. 1

Pirmąjį modelį (žr. pav) sudaro švarkas ilgomis rankovėmis su prie rankovių iššorinės pusės šonų prisiūtais skydais ir ilgas sijonas. Skydai prieš prisiuvant prie rankovių išsiuvinėjami ir prikėmšami kamšalo.

16 pav. Modelio Nr. 1 techninis eskizas

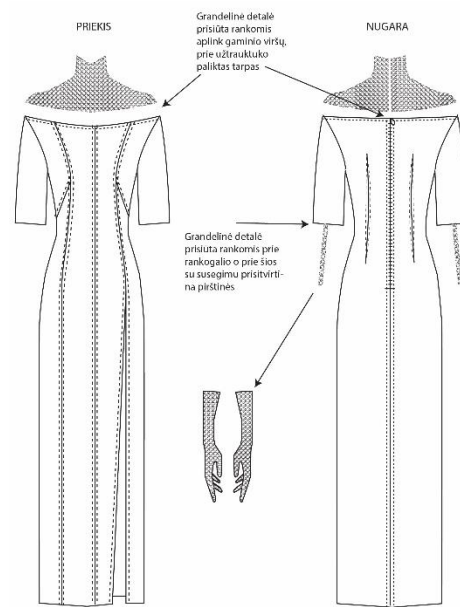
4.2.4.3 lentelė. Modelio Nr. 1 lekalų brėžiniai

Lekalo Nr.	Lekalo pavadinimas.	Detalių skaičius	Lekalai
1.	Švarko priekinė dalis	2	
2.	Švarko nugaros dalis	2	
3.	Skydo antsiuvas	8	
4.	Dirželis	2	
5.	Švarko šoninė dalis	2	
6.	Apatinė rankovės dalis	2	
7.	Sijono priekinė dalis	1	
8.	Sijono nugaros dalis	2	
9.	Sijono juosmuo	1	
10.	Viršutinė rankovės dalis	2	

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

4.2.2. Modelis Nr. 2

Modelis numeris 2 susideda iš suknelės su grandeline apykakle ir grandelinių pirštinių. Pirmiausia buvo pasiuvama suknelė iš storos odos, tuomet, pagal išmatavimus, su replėmis pagaminama grandelinė modelio dalis (pirštinės, kaklo dalis). Replėmis sujungus ir pagaminus kaklo grandelinę modelio dalį, ši rankomis prisiuvama odos siūlais ir adata pie viršutinės drabužio dalies. Užsegimas nugaros vidurio linijoje užtrauktukas tęsiasi nuo gaminio viršaus iki klubų linijos.

17 pav. Modelio Nr. 2 techninis eskizas

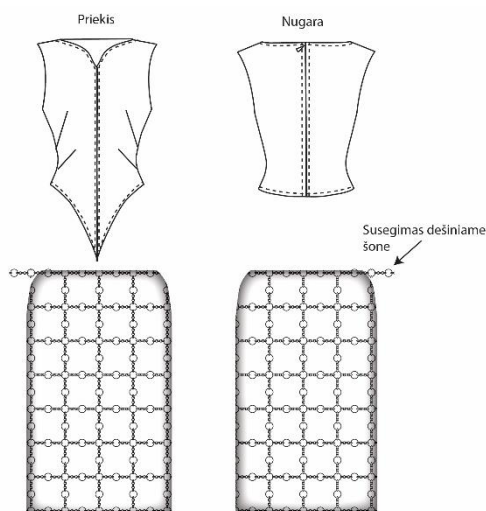
4.2.2.4 lentelė. Modelio Nr. 2 lekalų brėžiniai

Lekalo Nr.	Lekalo pavadinimas.	Detalių skaičius	Lekalai
1.	Priekio dešinės pusės dalis	1	
2.	Priekio kairės pusės dalis	1	
3.	Priekio apačios šono dalis	2	
4.	Nugaros dalis	2	
5.	Rankovė	2	
6.	Grandelinė kaklo dalis	1	
7.	Priekio viršaus šono dalis	2	
8.	Grandelinė pirštinė	2	

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

4.2.3. Modelis Nr. 3

Trečiajam modeliui pagaminti pasitelkiamas vilnonis audinys, iš metalinių žiedų sujungtas sijonas kuris šone susisega su metaliniu užsegimu. Liemenės užsegimas nugaroje, vidurio linijoje. Sijonas pagamintas replėmis sujungiant įvairaus dydžio žiedelius.

18 pav. Modelio Nr. 3 techninis eskizas

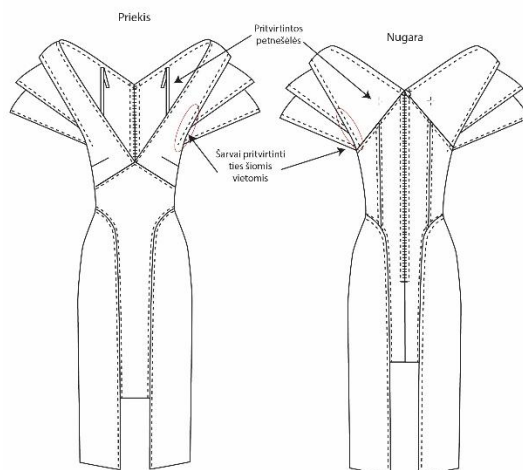
4.2.3.5 lentelė. Modelio Nr. 3 lekalų brėžiniai

Lekalo Nr.	Lekalo pavadinimas.	Detalių skaičius	Lekalai
1.	Liemenės priekio dalis	2	<p>The drawing shows four parts of the vest: 1. Front part of the vest, 2. Back part of the vest, 3. Side part of the vest, and 4. The grid-like skirt part.</p>
2.	Liemenės nugaros dalis	2	
3.	Liemenės šono dalis	2	
4.	Grandelinis sijonas	1	

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

4.2.4. Modelis Nr. 4

Modelis Nr. 4 yra suknelė su „šarvuotais“ pečiais kurie primena armadilo kiautą arba viduramžiškas šarvų apsaugas keliams. Gaminys konstruotas iš dviejų skirtingos spalvos odų, tai yra juodos ir raudonos odos, su korseto kauliuku jog išlaikytų savo formą.

19 pav. Modelio Nr. 4 techninis eskizas

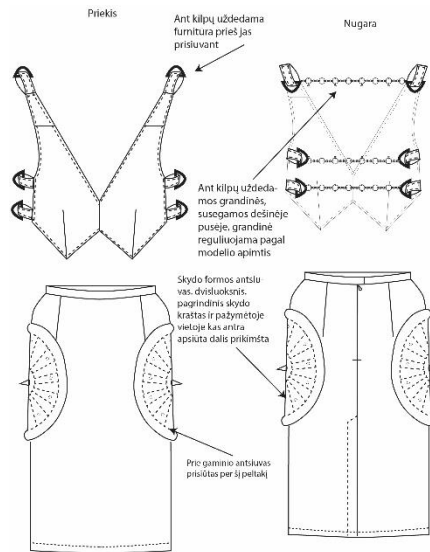
4.2.4.6 lentelė. Modelio Nr. 4 lekalų brėžiniai

Lekalo Nr.	Lekalo pavadinimas.	Detalių skaičius	Lekalai
1.	Apatinė priekio šono dalis	2	
2.	Viršutinė nugaros dalis	2	
3.	Nugaros šono dalis	2	
4.	Viršutinė priekio ir nugaros dalis	2	
5.	Apatinė priekio vidurio dalis	2	
6.	Apatinė nugaros šono dalis	2	
7.	Apatinė šarvo dalis	2	
8.	Vidurinė šarvo dalis	2	
9.	Petnešos	2	

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

4.2.5. Modelis Nr. 5

Paskutinytis, 5 modelis gaminamas pasitelkiant vilnonį audinį ir kamšalą skydams prikimšti bei metalinių žiedelių jungimą grandinėlems padaryti. Modelis sudarytas iš 2 gaminių, tai yra liemenės ir sijono. Liemenės nugarą sujungima naudojantis metalinėmis kilpomis ir grandinėle kad būtų lengva modelio dydį koreguoti pagal kliento išmatavimus, susegimas grandinėlių gale, gaminio dešinėje pusėje.

20 pav. Modelio Nr. 5 techninis eskizas

4.2.5.7 lentelė. Modelio Nr. 5 lekalų brėžiniai

Lekalo Nr.	Lekalo pavadinimas.	Detalių skaičius	Lekalai
1.	Liemenės priekinės dalies		
2.	Skydo antsiuvas		
3.	Liemenės nugaros kilpos		
4.	Sijono juosmuo		
5.	Liemenės priekinė dalis		
6.	Liemenės priekio viršutinė dalis		
7.	Sijono priekinė dalis		
8.	Sijono nugaros dalis		

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

Skyriuje aprašyti gaminio siuvimo įpatumai bei modelių techniniai eskizai. Baigiamojo darbo kolekciją sudaro 5 modeliai, kuriuos iš viso sudeda 9 gaminiai. Lekalai ir techniniai eskizai pagaminti naudojantis „Adobe Illustrator“ programa, modeliai konstruoti bei modeliuoti iš popieriaus skirti lekalams ir medvilninės nebalintos drobės ant manekeno, grandelinė modelio dalis jungiama replėmis, skydai kimšti kamšalu su pieštuku ir mezgimo virbalu. Kolekcija pasižymi sudėtingomis konstrukcijomis, skydų akcento detalėmis, granelinės medžiagos naudojimu ir kimšimo technika gamintas antsiuvais – skydais.

5. EKONOMINĖ DALIS

Atliekant kolekcijos „Pakelti skydai“ ekonominius skaičiavimus siekiama apskaičiuoti kiek kolekcija verta, jos savikaina ir kiek pelno iš kolekcijos uždirbta. Modelių gamybai buvo naudojamos 6 pagrindinės medžiagos ir 25 pagalbinės.

5.1 lentelė. Projekto darbų vertės apskaičiavimas

Eil. Nr.	Išlaidų grupė	Suma, Eur
9.	Pagrindinės medžiagos	776
10.	Pagalbinės medžiagos	262,64
11.	Užsakovo mokamas autorinis atlyginimas	3520
Projekto pardavimo užsakovui kaina		4558,64

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

Atlikus kolekcijos „Pakelti skydai“ ekonominius skaičiavimus, buvo sužinota bendra projekto pardavimo užsakovui kaina į kurią įėjo pagrindinės ir pagalbinės medžiagos, užsakovo mokamas atlyginimas kuris buvo paskaičiuotas pagal išdirbtų valandų skaičių ir standartinis pridėtinės vertės mokestis. Daugiausiai kainavo autorinis atlyginimas. Kadangi kolekcija buvo konstruojama, gaminama ir siuvama apytiksliai 352 valandas, prie vertės paskaičiuotas valandinis atlyginimas, darbo užmoskestis už valandą paimtas 10 eurų, todėl užsakovo mokamas atlyginimas gaunasi 3520 eur. Viską sudėjus bendra projekto kaina užsakovui yra 4558,64 eur. Darant panašų projektą, kaina galėtų būti mažinta, tačiau tokiu atveju kentėtų ir gaminio ir pasirenkamų medžiagų kokybė. Kiti skaičiavimai pateikiami priede (žr. 3 priedas).

6. KOLEKCIJOS FOTOSESIJA

Kolekcijos fotosesija (žr. 21 pav.) vyko Kauno Kolegijos menų fakulteto fotostudijoje. Ši lokacija pasirinkta tam jog išgauti daugiau viduramžišką ir tuo pačiu labiau klaiskinį įvaizdį. Modelių makiažas su patamsintomis akimis ir ryškesnėmis lūpomis. Raudonas lūpdažis kaip ir kolekciijoje esanti raudona spalva reprezentuoja skausmą, norima pabrėžti jog būtent lūpomis dažniausiai ir skaudinami asmenys. Juodesniu šešėliu akys reprezentuojama norėjimą paslėpti akis už makiažo, kadangi „akys yra sielos veidrodis“. Fotosesijos įvaizdžiu – tarsi pokalbio metu – norima nukreipti temą nuo skaudžių temų į aprangą ir makiažą, kurie padeda apsisaugoti nuo aplinkinių kritikos „pasislėpti už skydo kuris mum neleisť mums būti įskaudintiems, tai naudojama kaip vienas visuomenėje naudojamų savisaugos būdų.

21 pav. Kolekcijos „Pakelti skydai“ fotosesijos nuotraukos

Kolekcijos fotografė – Greta Kalinauskaitė; makiažas ir plaukai – Mykolas Stasionis. Fotosesijos nuotraukos retušuojamos „Adobe Photoshop“ programa. Daugiau nuotraukų 4 priede (žr. 4 priedas).

IŠVADOS

1. Bakalauro baigiamajame darbe parodyta kaip apranga gali tapti savisaugos priemone naudojant aprangą kaip saviraiškos priemonę, kuri leistų labiau jaustis savimi ir tarnauti kaip savotiškas skydas. Darbe atsižvelgta į tai, kaip gyvūnai saugoja save gamtoje kuomet šie saugojasi nuo plėšrūnų ar jog būtų pranašesni kovoje. Jų naudojamos technikos yra susisukdami į kiautą arba naudoti savo storą odą kuri suteikia apsaugą nuo stiprių susižalojimų. Teorinėje dalyje išsiaiškinta, kad saugotis praeities istorijoje ir visuomenėje skatino ne tik kitokios orientacijos turėjimas, rengimasis kitaip negu įprastai turint aukštą luomą, ar skirtingų šarvų dėvėjimas, bet ir psichologinių ar mokymosi sutrikimų turėjimas. Atsižvelgiama ir į tai jog kartais net ir atrodo saugioje artimoje aplinkoje pasitaiko priežasčių dėl kurių reikia ginti save ar savo garbę.
2. Įvykdžius meno ir mados analizę buvo parodyta, kaip šie padeda žmonėms perteikti savo užslėptus jausmus ir kaip tai padeda labiau pasijausti savimi net tuomet kai savašis „aš“ yra nepriimtas tam tikroje auditorijoje, leidžia turėti tam tikrą apsauginį skydą ir nepamesti to, kas mes esame iš tiesų. Taip pat išsiaiškinta jog savisauga būtina, kadangi neparodžius kokios ribos negalima peržengti, kitas asmuo tuo gali pasinaudoti. Darbe aptarta jog norint apsaugoti savo fizinę ir psichologinę sveikatą rekomenduojama yra naudojantis savisauga atsiriboti nuo tam tikrų asmenų, parodyti kokių ribų neleidžiama jiems peržiangti ir atsirinkti kuom galima pasikliauti, kadangi net ir artimieji kartais gali norėti geriausio tik savo atžvilgiu.
3. Atlikus interviu ir išanalizavus informantų atsakymus sužinota jog net ir skirtingų lyčių, gyvenamųjų vietų ir darbo sričių asmenys susiduria su savisaugos formomis ir naudoja aprangą kaip savęs saugojimo įrankį. Abu apklaustieji tvirtina jog jiems patinka mintis atskleisti savisaugos temą aprangoje ir teigia jog šarvai, oda, skydo formos ir tvirtos konstrukcijos puikiai siejasi su šia tema ir gali ją atspindėti.
4. Kūrybinėje dalyje aptarta kolekcijos „Pakelti skydai“ inspiracija kilusi iš savęs saugojimo, jog raudona spalva pasirinkta reprezentuoti skausmą o juoda spalva pasirinkta kadangi dažnai vilkima asmenų kurie nori jaustis saugiau. Technologinėje bakalauro dalyje pateikti gamybiniai „Pakelti skydai“ kolekcijos aspektai nurodė jog temai atspindėti pasirinktos medžiagos buvo įkvėptos Raganosio ir Bitėdžio barsuko bei Armadilo. Pasirinktos medžiagos buvo oda ir vilnonis audinys, kad pavaizduoti stiprybę ir įvesti ilgaamžiskumo į dizainus. Grandeliniai gaminiai ir šarvų imitacija pasirinkti imituoti šarvavimąsi ir nepalaužiamumą. Ekonominėje dalyje apskaičiuota, jog projektas tariamam klientui kainuotų 4558,64 ir pateiktos kainos priežastys yra užsakovo mokamas autorinis atlyginimas

ir medžiagų kaina. Galiausiai sukurta kolekcija „Pakelti skydai“ kuri nėra tik asmeninė saviraiškos priemonė, ji atspindi savęs saugojimo temą, emocinę stiprybę bei pasipriešinimą negatyviems asmenims. Darbe aptartas ir kolekcijos „Pakelti skydai“ fotosesijos įvaizdis, nurodyta, kad lokacija ir makiažas buvo pasirinktas ne atsitiktinai, bet norint atspindėti kolekcijos idėjas ir temą.

LITERATŪRA IR KITI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Cambridge dictionary (n.d.). Self-preservation.
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/self-preservation>
2. Lietuvių kalbos žodynas (n.d.). Savisauga.
<http://www.lkz.lt/?zodis=savisauga&id=24034810000>
3. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). Saviraiška. <https://www.vle.lt/straipsnis/saviraiska/>
4. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). Pasitikėjimas savimi.
<https://www.vle.lt/straipsnis/pasitikejimas-savimi/>
5. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). Vasalas.
[https://www.vle.lt/straipsnis/vasalas/#:~:text=vas%C3%A3las%20\(lot.,atlikti%20karo%20ir%20kitas%20prievoles.](https://www.vle.lt/straipsnis/vasalas/#:~:text=vas%C3%A3las%20(lot.,atlikti%20karo%20ir%20kitas%20prievoles.)
6. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). Indikatorius.
<https://www.vle.lt/straipsnis/indikatorius-1/>
7. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). Feodolas. <https://www.vle.lt/straipsnis/feodolas/>
8. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). Socialinės normos.
<https://www.vle.lt/straipsnis/socialines-normos/>
9. Perry, Elizabeth (2023). What is self-preservation? 5 skills for achieving it.
<https://www.betterup.com/blog/self-preservation-skills>
10. Vakarų Ekspresas. (2022). Savisaugos šarvas: galbūt šis psichologijos terminų žodynelis padės atpažinti savo psichologinę problemą.
<https://ve.lt/naujienos/visuomene/psichologija/savisaugos-sarvas>
11. Martinez, Vanessa (2018). Expressing Yourself Through Art. <https://medium.com/expressing-yourself-through-art/expressing-yourself-through-art-34428f78f494>
12. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). Interiorizacija.
<https://www.vle.lt/straipsnis/interiorizacija/>
13. Nash, Tim (2009) Clothing in Medieval Times and Social Status.
<https://www.thefinertimes.com/social-status-and-clothing-in-medieval-times>
14. Cambridge dictionary (n.d.). Chain mail.
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/chain-mail>
15. Collins dictionary (n.d.). Supress.
<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/suppress-emotion>
16. Lin, Conrad (2024). SELF-PRESERVATION. <https://the.x3.family/unlock-your-potential/principles/self-preservation>

17. Purvaneckienė, Giedrė (2019). REPRESENTATYVIOS LIETUVOS GYVENTOJŲ APKLAUSOS APIE SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PRISTATYMAS. <https://www.lygus.lt/wp-content/uploads/2019/08/REPRESENTATYVIOS-APKLAUSOS-APIE-SMURT%C4%84-ARTIMOJE-APLINKOJE-PRISTATYMAS.pdf>
18. Lela, Hannahh (2024). The Art of Self-Preservation. <https://medium.com/my-fair-lighthouse/the-art-of-self-preservation-27155898fa34>
19. Cissé, Aïda (2023). The Essential Art of Self Preservation. <https://inclusionincorporated.com/the-blog/f/the-essential-art-of-self-preservation>
20. Oliveira, Ricardina (2024). The Story "Roman Osteria" by Carl Bloch. <https://www.p55.art/en/blogs/p55-magazine/the-story-roman-osteria-by-carl-bloch/>
21. Gupta, Priyanka (2024). You Judge Me. I Judge You. And Then What? <https://www.onmycanvas.com/how-stop-judging-people/>
22. McMahon, Meghan (2019). Wild ways animals protect themselves. <https://www.reconnectwithnature.org/news-events/big-features/wild-ways-animals-protect-themselves/>
23. Autorius nenurodytas (2020). At 35 pounds and 30 inches long, He Will Fight Snakes, Lions, and Leopards. Be Like Little Man. <https://medium.com/@meshxch/be-like-the-worlds-most-fearless-animal-1e9b601b1307>
24. Mkumbo Agnes (2024). Honey badger: one of the most amazing African animals. <https://altezzatravel.com/articles/honey-badger>
25. Avery Hurt (2024). How Ancient Societies Viewed Mental Illness and the Horrific Treatments of That Time. <https://www.discovermagazine.com/mind/how-ancient-societies-viewed-mental-illness-and-the-horrific-treatments-of>
26. Autorius nežinomas (n.d.). Rosemary Kennedy, The Eldest Kennedy Daughter. <https://www.nps.gov/articles/000/rosemary-kennedy-the-eldest-kennedy-daughter.htm>
27. Sonja Ann Miller (n.d.). Mental Health Treatment in the Past. <https://courses.lumenlearning.com/wm-abnormalpsych/chapter/mental-health-treatment-past-and-present/>
28. McNeil, Liz (2022). The Untold Story of JFK's Sister, Rosemary Kennedy, and Her Disastrous Lobotomy. <https://people.com/politics/untold-story-of-rosemary-kennedy-and-her-disastrous-lobotomy/>
29. Wolfel, Emily (2024). The 10 Animals With the Toughest Skin (and How It Helps Them Survive). <https://a-z-animals.com/animals/lists/animals-with-the-tough-skin/>
30. Autorius nežinomas (2023). Homoseksualumas: istorija ir dabartis. <https://www.sveikatostinklas.lt/homoseksualumas-istorija-ir-dabartis/>

31. Stopforth, Jaymie (2024). Homosexuality in Medieval Europe.
<https://www.prismfl.org/post/homosexuality-in-medieval-europe>
32. Atsma, Aaron J. (2000 – 2017). Apollo (Apollon).
<https://www.theoi.com/Olympios/Apollon.html>
33. Bugys, Paulius (2023). Grandinių šarvų fragmentas. valdovurumai.lt/lt/savaite-eksponatai/i/8039/grandiniu-sarvu-fragmentas/?utm_source
34. Airini, Vidmantas (2007). Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ginkluotosios pajėgos 1654 – 1667 m. karų metu. (<https://journals.lka.lt/journal/ka/article/907/file/pdf>)
35. Lindholm, Jane (2022). Why do armadillos have shells? Why are sloths slow?
<https://www.vermontpublic.org/podcast/but-why-a-podcast-for-curious-kids/2022-12-02/why-do-armadillos-have-shells-why-are-sloths-slow>
36. Hoseck, Nicky (2023). A Look Beneath the Armor of the Armadillo!
<https://worldanimalfoundation.org/advocate/wild-animals/params/post/1288314/armadillos>
37. Langley, Liz (2019). These animals inspire better body armor for humans.
<https://www.nationalgeographic.com/animals/article/animals-armor-bioinspiration>
38. Nežinomas autorius (2023). Homoseksualumas: istorija ir dabartis.
<https://www.sveikatostinklas.lt/homoseksualumas-istorija-ir-dabartis/>
39. Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas (2011 – 2016). Brendas. <https://ekalba.lt/naujazo-dziai/brendas?i=68d31023-13a4-47ce-985e-cd11177e63c1>
40. Nežinomas autorius (2015). Armour and weapons as status symbols.
<https://theblacksmithbradenlitt.weebly.com/blog/armour-and-weapons-as-status-symbols>
41. Hoch, Carla (2024). Medieval Armor From Head to Toe (FightWrite™).
<https://www.writersdigest.com/write-better-fiction/medieval-armor-from-head-to-toe-fightwrite>
42. Reitzer, Luke (2022). The Price of Weapons & Armor in the Middle Ages.
https://neutralhistory.com/the-price-of-weapons-armor-in-the-middle-ages/?utm_source=chatgpt.com
43. Slabbert, Janie (2024). 5 Autobiographical Paintings by Frida Kahlo.
<https://www.thecollector.com/frida-kahlo-autobiographical-paintings/>
44. Zelazko, Alicja (2024). <https://www.britannica.com/biography/Frida-Kahlo/The-Two-Fridas-and-later-works>
45. Nežinomas autorius (n.d.). Frida Kahlo. <https://www.fridakahlo.org/>
46. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). performansas.
<https://www.vle.lt/straipsnis/performansas/>
47. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). Intencija. <https://www.vle.lt/straipsnis/intencija/>

48. Nežinomas autorius (n.d.). the accident. https://artsandculture.google.com/usergallery/the-accident/tQli_eBGGGrS5IQ?hl=en
49. Nežinomas autorius (2023) <https://www.oqliq.io/lookbook/202324fw>
50. Sana, Arushi (2020). Self Defence Jewelry in New York Fashion Week 2020 By Bhavyaa Prasad. <https://nykdaily.com/2020/07/self-defence-jewelry-in-new-york-fashion-week-2020-by-bhavyaa-prasad/>
51. Nežinomas autorius (n.d.). <https://www.oqliq.io/>
52. Saunders, Brycen (2023). oqliq FW23 Reveals Clothing's Inner Armor <https://hypebeast.com/2023/3/oqliq-fw23-collection-taipei-fashion-week>
53. Vitkute, Demi (2020). Fashion Designer Bhavyaa Prasad on Cultural Appropriation and Appreciation. <https://theurbanwatch.com/fashion/fashion-designer-bhavyaa-prasad-on-cultural-appropriation-and-appreciation/>
54. Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas (2014). Seksualizavimas. <https://ekalba.lt/naujazodziai/seksualizavimas?i=7e6e2444-d49c-4f6b-be96-4f6ba5e71881>
55. Lietuvių žodynas (n.d.). Dehumanizacija. <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Dehumanizacija>
56. Anthony, Ella A. (2023). The Violent Viewer: Rhythm 0 and Subjecting Oneself to Dehumanization <https://www.thecrimson.com/article/2023/3/30/maria-abramovic-performance-art-rhythm0-article/>
57. Konteh, Halima (2022). Frida Kahlo Biography. <https://seedsoftheleague.org/2022/05/22/frida-khalo-biography/>
58. Crawford, Lillian (2023). Marina Abramović: Is she still the most dangerous woman in art? <https://www.bbc.com/culture/article/20231003-marina-abramovi-is-she-still-the-most-dangerous-woman-in-art>
59. Hessel, Katy (2023). Marina Abramović's shocking Rhythm 0 performance shows why we still cannot trust people in power. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2023/sep/25/marina-abramovics-shocking-rhythm-0-performance-shows-why-we-still-cannot-trust-people-in-power>
60. Boris (2018). Rhythm 0. <https://www.wikiart.org/en/marina-abramovic/rhythm-0>
61. Unde, Pratima (2018). Exploring the sea of emotions with illustrator Pratima Unde. <http://www.kerosene.digital/exploring-sea-emotions-illustrator-pratima-unde/>
62. Visuotinė lietuvių enciklopedija (n.d.). Aspektas. <https://www.vle.lt/straipsnis/aspektas/>
63. McCunn, H. Donald (2016). How to make sewing patterns. Design Enterprises of San Francisco

64. Mackevičienė, Eglė, Titas, Romualdas (2014). Drabužių konstrukcijų modeliavimas. Kauno technologijų universitetas.
65. Donnanno, Antonio (2016). Fashion patternmaking techniques Vol. 1. Barcelona: Promopress.
66. Nakamichi, Tomoko (2010). Pattern Magic. London: Laurence King Publishing
67. Nakamichi, Tomoko (2011). Pattern Magic 2. London: Laurence King Publishing
68. Nakamichi, Tomoko (2016). Pattern Magic 3. London: Laurence King Publishing

PAVEIKSLĖLIŲ ŠALTINIAI

1. Pitts, Marnie (2016). Self Preservation. <https://www.artworkarchive.com/profile/marnie-pitts/artwork/self-preservation?collection=paintings>
2. Bloch, Carl (1866). In a Roman Osteria. <https://www.deviantart.com/theartprinterco/art/Carl-Bloch-In-a-Roman-Osteria-1866-959366476>
3. Hey, Jono (2009). Rhino hide in San Diego Zoo. <https://www.flickr.com/photos/palojono/3604826469/in/photostream/>
4. Nežinomas autorius (1938). Rosemary in Ireland. <https://www.nps.gov/articles/000/rosemary-kennedy-the-eldest-kennedy-daughter.htm>
5. Slater, Owen (2016). Honey Badger vs Crested Porcupine. <https://owenslaterphotography.com/tag/animal-interaction/>
6. Payne-Gill, Mark (2012). Brazilian three banded armadillos rolled up in defensive ball. https://www.naturepl.com/stock-photo/brazilian-three-banded-armadillos-rolled-up-in-defensive-ball-tolepeutes/search/detail-0_01092276.html
7. Somma, Ryan (2008). Euphractus sexcinctus. <https://www.flickr.com/photos/ideonex/2861393724/in/album-72157607312623530>
8. Meynier, Charles (1798). Apollo, God of Light, Eloquence, Poetry and the Fine Arts with Urania, Muse of Astronomy. <https://www.clevelandart.org/art/2003.6.3>
9. Sidoravičius, Jonas (1996). Vytautas Didysis. https://www.muziejuedukacija.lt/lt/vytautas_didysis_modernios_viduramziu_lietuvos_kurejas
10. Frida Kahlo (1944). The Broken Column. <https://www.fridakahlo.org/the-broken-column.jsp>
11. Marnie Pitts (2013). Nežinomas pavadinimas. <https://www.instagram.com/p/eyDHybHLmm/>
12. Nežinomas autorius (2023). 23-24FW AURA PROTECTION <https://www.oqliq.io/lookbook/202324fw>

PRIEDAI

Interviu Atsakymai Mariaus Čepaičio

1. Kokia jūsų lytis ir amžius? Vyras, 26m
2. Ar tenka naudoti savisaugą dėl nesutampančių ar kritiškų kitų žmonių nuomonių asmeniniame gyvenime (patyčios, konservatyvus artimųjų mąstymas, kita)? Taip
3. Jeigu susidūrėte su savisaugos naudojimu, išsamiau apibūdinkite kas nutiko ir kodėl jautėtės jog turite nubrėžti ribą ir apsaugoti save nuo neigtyvių emocijų? Kai kurie žmonės mano gyvenime nesupranta arba per lengvai kritikuoja kai pasipasakoju apie kažką naujo, tai tenka meluoti kad tik ne skaudėtų galvos.
4. Kaip dažnai susiduriate su jus kritikuojančiais, apie jus neigiamai mąstančiais asmenimis ir ar stengiatės nuo jų atsiriboti, ar savotiškai kovoti su jais? Anksčiau susidurdavau dažniau bet šiomis dienomis rečiau. Stengiousi nesusidurti arba minimaliai šnekėti su tais asmenimis, ir pastebėjau kad mano atsakymai su jais tampa labai paprasti ir trumpi, bandau neisreikšti daugiau negu reikia.
5. Ar žinojote jog gamtoje tam, kad save apsaugotų nuo plėšrūnų dalis gyvūnų save saugoja su kietu kiautu, oda ar ryškiomis spalvomis norint įspėti grobuonis jog apsisaugojantysis yra nuodingas? Galbūt žinote daugiau apsisaugojimo pavyzdžių gamtoje (pateikite su pavyzdžiais jeigu taip)? Taip, žinojau. Kai kurie saugosi tiesiog bandomi būti nepastebimi arba kaip ir mes žmonės bandantys susiburti i didesnes grupes kad išgązdintų kitus.
6. Ar jūsų nuomone apranga gali atspindėti savisaugos temą (atsakykite plačiau)? Manychiau kad gali. Esu pats matęs pavyzdžių kaip žmonės išreiškia save arba savo sunkumus/kančias drabužiuose. Gal vieni saugosi nuo kitų žvilgsnio drabužiais, gal bando atsiimti gyvenimą iš savo paties kančių priimdamas savo kankinančią praeitį ir kažkaip tai idėdamas į drabužį.
7. Kaip manote kas iš pateiktų pavyzdžių geriausiai atspindėtų savisaugos temą aprangoje (plačiau pakomentuokite kodėl taip manote)?
 - a) Skydų forma ant aprangos.
 - b) Tvirtos drabužių konstrukcijos.
 - c) Spalvos.
 - d) Grandeliniai (iš plieninių žiedelių sujungti) ar kitokie šarvai.

- e) Tvirti odiniai drabužiai.
- f) Visi pateikti variantai.

Komentaras kodėl taip manote: Manau kad visi variantai gerai sudeda šia temą, kiekvienas iš išvardintų gali savaip atspinėti.

8. Ar manote jog apranga gali padėti jums pasijausti saugiau ir geriau susidūrus su priešiška apie jus galvojančiais asmenimis? Apranga tikrai gali duoti saugos jausmą, nors ir nešarvuota, manau ne vienas aš jausdavau saugą savo patogiuose kasdieniniuose drabužiuose augdamas, per didelios kelnes ir megztiniai visad duodavo jaukumo jausmą, atseit kaip ir galėčiau pasprukti į juos kai pasijusčiau blogai.

9. Kas jums suteikia saugumo jausmą jeigu naudojate aprangą ne tik saviraiškai, bet ir kaip tam tikrą savisaugos įrankį? Man pačiam kas duoda tikra saugos jausmą tai kai drabužis pats būna tvirtai pagamintas, kai paimi į rankas ir jauti truputį svorio jame, kad tvirtai pagamintas ir tikrai žinai kad atlaikytų nors truputėli priešiškumo.

10. Kaip vertinate idėją perteikti savisaugos temą per drabužių dizainą? Labai vertinu. Patinka kai drabužiai per savo dizainą be žodžiu papasakoja viską ką reikia žinoti.

Interview Answers of Marnie Pitts

1. What is your gender and age?

I am a 54 year old woman

2. Do you ever use self-preservation in response to conflict or critical opinions from others in your personal life (bullying, conservative thinking of relatives, etc.)?

Always. I think that every day is a series of small interactions, decisions and responses. I try to respond in a way that is best for my health and well-being. That's where self-preservation pops up. I need to choose and edit what I let inside and let in to influence my image of self.

3. If you have encountered situations requiring self-preservation, please describe in detail what happened and why you felt the need to set boundaries and protect yourself from negative emotions.

Sometimes I will just remove myself from an environment that doesn't feel good for me. For example, knowing when the time is right to leave a home, room, a job or a relationship.

As an artist you often put your whole self into your work so it is easy to feel any criticism of work is personal. But often it is just observation, discussion, suggestions or taste. So I have learned, over time, to just give myself a little pep talk and try to let those things go and not let them simmer inside.

4. How often do you encounter people who criticize you or think negatively about you, and do you try to distance yourself from them or fight back in your own way?

The older I get the less this happens. Or maybe I am now just better at self preservation and don't even notice it anymore. I will fight back if I feel passionately about something. However, it is just a silly little comment. I let it go, my life is too short to waste my energy on small things. And I let them just bounce off (another form of self preservation)

5. Did you know that in nature to protect themselves from predators, some animals use hard shells, tough skin, or bright colors to warn predators that they are poisonous or dangerous? Do you know other examples of self-protection in nature (provide examples if so)?

Squids release ink. Skunks release a terrible smell. Cassowaries puff up their feathers to look bigger. Pufferfish. Frill neck lizard spreads out its neck frills, opens its mouth and stands up on its back legs to look bigger and mean.

6. Do you think clothing can reflect the theme of self-preservation? (Answer in detail.)

Absolutely! I first thought of the 80's and every outfit had shoulder pads, they changed a person's silhouette and brought power dressing to women (much like a cassowary). I also know that when I'm not feeling confident or energetic I like to wear baggy, comfy clothing that helps me hide. I often wear black, as that doesn't jump out in a crowd. Hiding and camouflage are ways of preservation. Large pieces of jewelry can act as shields as can long hair, scarves, big coats and hats.

7. Which of the following examples do you think best represents the theme of self-preservation in clothing? (Comment on why you think so.)

- a) Shield shapes on clothing.
- b) Strong garment constructions.
- c) Colors.
- d) Chainmail (made of interlocking steel rings) or other types of armor.
- e) Durable leather garments.
- f) All of the above.

Comment on why you think so:

f) I am a lover of the symbolic. I can find many reasons for each of these. Shields I think are self explanatory. Symbolically they protect but they can also signify belonging to a group of people connected under that shield design or emblem.

Strong garment construction gives you power, toughness, a larger presence - all things that animals do to protect themselves.

Colors, we signify danger with colors like red. Or like I mentioned before we can use color to camouflage or merge into our surroundings.

Chainmail and armor is physically protecting and stops potential injury. I think of people like Stoemzy wearing a Banksy stab vest as fashion and to make a statement.

Leather is similar to armor but it is more like a second skin.

8. Do you believe that clothing can help you feel safer and more confident when facing people who think negatively about you?

I do. I think you can project and reinforce your personality through clothing. It is like an amplifier of personality.

9. What gives you a sense of security if you use clothing not just for self-expression but also as a tool for self-preservation?

I was just thinking about my son and husband who race BMX bikes. They have a lot of clothing for self protection in case they crash. Gloves, Shin pads, kneepads and spine and elbow protectors built into their body armor.

I also work in the film industry. I like to dress with expression but also, so I feel comfortable and strong. If I am making decisions, I want people to take me seriously. So I dress to try and fulfil all those things.

10. What do you think about the idea of conveying the theme of self-preservation through clothing design?

I think it is really Wonderful. There are so many things you can do. The inspiration from animals alone is endless. Then there is the history of battle, or protection emblems and amulets. Not to mention all the new materials that are coming through technology.

Modelių ruošimo išlaidos

0.1 lentelė Modelių ruošimo išlaidos

Eil. Nr.	Išlaidų grupė	Mato vnt.	Kiekis	Kaina, Eur	Suma, Eur
Pagrindinės medžiagos					
1.	Natūrali oda juoda (0,8 mm)	dm ²	1200	0,24	288
2.	Natūrali oda juoda (1,5 mm, 5,20m)	vnt	2	69,50	139
3.	Natūrali oda raudona (0,6 mm)	dm ²	200	0,21	42
4.	Vilnonis audinys	m.	8	24	192
5.	Metalinė grandinė	pak.	4	6	24
6.	Metaliniai žiedeliai	pak.	90	0,99	89
Viso:					776
Pagalbinės medžiagos					
1.	Kamšalas	kg.	1	10	10
2.	Pamušalinė viskozė	m.	5	11	55
3.	Pamušalinis polisteris	m.	4	3,50	14
4.	Spaudės	pak..	1	2,99	2,99
5.	Užtraukukas 70 cm	vnt.	1	2,10	2,10
6.	Užtrauktukas 65 cm	vnt.	1	1,90	1,90
7.	Slaptas užtrauktukas 38 cm	vnt.	2	1,49	2,98
8.	Slaptas užtrauktukas 30 cm	vnt.	2	1,30	2,60
9.	Peilis odai pjauti/ploninti	vnt.	1	10	10
10.	Plaktukas nailoninis	vnt.	1	20	20
11.	Siūlai odai juodi	rit.	1	4	4
12.	Tefloninė pėdelė (pramoninei)	Vnt.	1	11	11
13.	Tefloninė pėdelė (buitinei)	Vnt.	1	6	6
14.	Spygliai	Pak.	1	1,99	1,99
15.	Korseto kauliukas	m.	15	2,5	37,5
16.	Odos adatos buitinei mašinai	Pak.	2	4,88	4,88
17.	Adata odai siūti	Vnt.	5	0,50	2,50

18.	Klijai odai ekologiški	Vnt.	1	10	10
19.	Guma odos kraštams	Vnt.	1	2,50	2,50
20.	Gumos plyta	Vnt.	1	15	15
21.	Juodi siūlai	Vnt.	1	2,36	2,36
22.	Fizelinas	m	8	2,4	19,2
23.	Užsegimai	Pak.	4	1,66	6,64
24.	Metalinės kilpos	Pak.	5	3	15
25.	Dažai odos kraštams juodi	Vnt.	1	2,50	2,50
				Viso:	262,64
				Iš viso:	1038,64

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

Užsakovo mokamo autorinio atlyginimo apskaičiavimai

0.2 lentelė Užsakovo mokamo autorinio atlyginimo apskaičiavimai

Modelio Nr.	Darbo metu apytiksliai praleista val.	Kaina už valandą	Suma, Eur
1.	103	10	1,030
2.	84	10	840
3.	33	10	330
4.	90	10	900
5.	41	10	420
Užsakovo mokamas autorinis atlyginimas Eur			3520

Pastaba: lentelė sudaryta darbo autorės

4 priedas.

Kolekcijos „Pakelti skydai“ Fotosesija

Kolekcijos „Pakelti skydai“ Fotosesija

INFORMANTO ASMENS SUTIKIMAS

Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto Mados dizaino studijų programos studentė Rūta Jurgaitytė rengia baigiamąjį darbą Asmens savisaugos atspindys drabužių kolekcijoje „Pakelti skydai“. Tyrimo rezultatai bus panaudoti tik mokymo bei mokslo tikslais.

Tyrėjos vardas, pavardė (didžiosiomis raidėmis) ir parašas:

Rūta Jurgaitytė

Sutinku dalyvauti tyrime apie savisaugą ir jog mano vardas ir pavardė bus naudojami šio tyrimo tikslais bei paskelbti baigiamajame darbe.

Informanto vardas, pavardė (didžiosiomis raidėmis) ir parašas:

Marius Čepaitis

Data:

2024-01-04

CONSENT OF INFORMANT

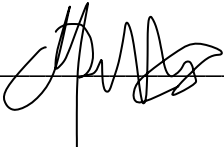
A student of the Fashion Design study program at the Faculty of Arts and Education of Kauno Kolegija Rūta Jurgaitytė, is conducting a final thesis Reflection of an Individuals Self-Preservation in the Clothing Collection “Shields Up”. The research results will be used solely for educational and scientific purposes.

Researchers' name and surname (in capital letters) and signature:

Rūta Jurgaitytė _____

I agree to participate in the research about self-preservation and that my name and surname will be used for research purposes and published in paper of the thesis.

Participant's name and surname (in capital letters) and signature

Marnie Pitts _____

Date

28/12/2024 _____